

Raadsstuk

Onderwerp: Duurzaamheidsmonitor en Wet milieubeheer jaarverslag 2012
BBV nr: 2013/298780

1. Inleiding

De raad stelt jaarlijks het duurzaamheidsprogramma vast. Om inzicht te hebben in de uitvoering en de effecten van het duurzaamheidsprogramma, wordt jaarlijks gemonitord. Dit verslag (zie de bijlage) geeft de resultaten van het programma van 2012 weer. Daarnaast zijn er enkele specifieke taken (Wet milieubeheer taken) waarover het college van Burgemeester en Wethouders verplicht is te rapporteren aan de gemeenteraad.

In de verschillende hoofdstukken van de Duurzaamheidsmonitor en Wet milieubeheer jaarverslag 2012 wordt verslag gedaan van de diverse milieu(gerelateerde) onderwerpen. Dit zijn: klimaat, ruimte, wonen, bodem, bedrijvigheid (inclusief regulering en handhaving), luchtkwaliteit en geluid, water, verkeer en vervoer en gezondheid.

Ter toelichting het volgende:

De gemeente Haarlem heeft in 2012 het Uitvoeringsprogramma Haarlem Klimaat Neutraal voortgezet. Zij heeft met haar partners een groot aantal projecten in uitvoering genomen. De bestaande woningvoorraad wordt aangepakt, er zijn laadpalen voor elektrisch vervoer aangelegd en duurzame ondernemers worden in de Groene Gids in het zonnetje gezet. De gemeente zelf koopt voor 100 procent duurzaam in en gebruikt duurzame energie.

2. Voorstel aan de raad

Het college stelt de raad voor:

- De Duurzaamheidsmonitor en het Wet milieubeheer jaarverslag 2012 vast te stellen

3. Beoogd resultaat

Met de Duurzaamheidsmonitor en het Wet milieubeheer jaarverslag 2012 wordt verantwoording afgelegd over de uitvoering van het Haarlemse milieubeleid.

4. Argumenten

Het voorstel past in het ingezet beleid

De Duurzaamheidsmonitor is afgestemd op de doelstellingen uit het Duurzaamheidsprogramma 2012 (272466). Zodoende heeft het monitoren van het milieu een volledige relatie met het gevoerde beleid. Door deze relatie kunnen we aangeven of we 'het goed doen' in Haarlem of waar eventueel aanpassingen nodig zijn in het beleid.

Communicatie-aspect

De resultaten worden gecommuniceerd door publicatie op de website www.degroenemug.nl.

5. Kanttekeningen

Geen

6. Uitvoering

Dit verslag wordt jaarlijks opgesteld.

7. Bijlagen

Duurzaamheidsmonitor en Wet milieubeheer jaarverslag 2012

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris

de burgemeester

2013/298780 Duurzaamheidsmonitor en Wet milieubeheer jaarverslag 2012

3

8. Raadsbesluit

De raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders

Besluit:

- De Duurzaamheidsmonitor en het Wet milieubeheer jaarverslag 2012 vast te stellen

Gedaan in de vergadering van ... .. (wordt ingevuld door de griffie)

De griffier

De voorzitter

Duurzaamheidsmonitor & Wet milieubeheer jaarverslag 2012

Stadszaken, afdeling Milieu
Postbus 511
2003 PB Haarlem
augustus 2013

Deze Duurzaamheidsmonitor 2012 bevat na een inleidende paragraaf en een projectenoverzicht een uitgebreide omschrijving van de in 2012 uitgevoerde projecten op het gebied van milieu, duurzaamheid en leefbaarheid.

“We hebben de aarde niet geërfd van onze voorouders, maar te leen van onze nazaten”.

1.1 Inleiding

De Duurzaamheidsmonitor is afgestemd op de doelstellingen uit het Duurzaamheidsprogramma 2012, zoals vastgesteld door de raad op 24-1-2013. Zodoende heeft het monitoren van het milieu een volledige relatie met het gevoerde beleid. Door deze relatie kunnen we aangeven of we 'het goed doen' in Haarlem of waar eventueel aanpassingen nodig zijn in het beleid. De opzet van de Duurzaamheidsmonitor & het Wet milieubeheer (Wm) jaarverslag is zo gekozen dat verantwoording wordt afgelegd over alle activiteiten uit het Duurzaamheidsprogramma 2012.

1.2 Haarlem Klimaatneutraal

Op 29 maart 2007 is door de raad en het college afgesproken dat Haarlem in 2030 een klimaat neutrale gemeente gaat worden. De gemeente wil hierin een voorbeeldrol wil spelen. Voor haar eigen gemeentelijke organisatie wil de gemeente in 2015 klimaatneutraal zijn. In het coalitieakkoord Haarlem 2010-2014 neemt Haarlem klimaatneutraal en een duurzame ruimtelijke ontwikkeling een belangrijke plaats in. In de kadernota Haarlem Duurzaam worden de uitgangspunten weergegeven. In hoofdstuk 3 van deze monitor staat de uitvoering van het klimaat/duurzaamheidsbeleid beschreven.

2. Projectenlijst 2012

Onderstaand volgt eerst een opsomming van de in 2012 uitgevoerde projecten. Voor een uitgebreidere omschrijving wordt verwezen naar het vervolghoofdstuk.

1. Eigen Organisatie

- 1.1 Monitoring CO₂ reductie eigen organisatie
- 1.2 Duurzaam inkopen
- 1.3 Duurzaam vastgoedbeheer
- 1.4 Duurzame mobiliteit eigen organisatie
- 1.5 Duurzame renovatie en nieuwbouw Zijlpoort
- 1.6 Energiebeheer eigen organisatie
- 1.7 Duurzaam beheer en inrichting openbare ruimte
- 1.8 Faciliteren Stadslandbouw
- 1.9 Stedennetwerken duurzaamheid (Netwerk G33, MRA)
- 1.10 Communicatie HKN / Haarlem Duurzaam
- 1.11 Educatie klimaat en duurzaamheid
- 1.12 Postcode energiespel

2. Vergroening van energie

- 2.1 Haalbaarheidsstudie Lokale Energie Dienst en consortiumvorming
- 2.2 De CO₂-monitor
- 2.3 Potentiële duurzame energiedaken
- 2.4 Collectieve inkoop duurzame energie
- 2.5 Bodemenergiespel

3. Verkeer en Vervoer

- 3.1 Verbeteren fietsinfrastructuur
- 3.2 Ontwikkeling snelfietsroute Haarlem-Amsterdam (Sloterdijk)
- 3.3 Efficiënt gebruik fietsparkeervoorzieningen bij NS-station
- 3.4 Verbeteren comfort en snelheid OV
- 3.5 Rijden op biobrandstoffen (vloeibaar en gasvormig)
- 3.6 Stimulering schone en zuinige voertuigen (ook elektrisch)
- 3.7 Verbeteren verkeersveiligheid
- 3.8 Parkeren/ autoluwe binnenstad
- 3.9 Stimulering deelautogebruik

4. Bebouwde omgeving

Duurzaam beleid, regelgeving en naleving

- 4.1 Uitvoering nota Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw
- 4.2 Toepassen GPR 4.1 voor de duurzame nieuwbouw woningen

Berekenen en monitoren

- 4.3 Rekenmodel kosten baten duurzame investeringen
- 4.4 Monitoren en verslagleggen duurzaam bouwen en energie woningbouwcorporaties

Duurzame uitvoering met lokale marktpartijen

- 4.5 Activeren duurzame bouweconomie

Duurzame renovatieprojecten van de bestaande stad

- 4.6 Stimuleren duurzame renovatie bij particulieren
- 4.7 Duurzame renovatie bezit woningbouwcorporaties
- 4.8 Duurzame monumenten
- 4.9 Blok voor blok aanpak

Voorbeeldprojecten

- 4.10 DSK II nieuwbouw school
- 4.11 Voorbeeldprojecten energiezuinig en duurzaam bouwen en renoveren

5. Bedrijven & Industrie

- 5.1 De Energiecoach voor bedrijven
- 5.2 Stad en MKB / Energie en Winst (energiebesparing bij Haarlemse Middenstand)
- 5.3 Pilot ontwikkeling energiezuinige kantoorgebouwen
- 5.4 Collectieve opwekking van duurzame energie (o.a. in de Waarderpolder)
- 5.5 Onderzoek naar mogelijkheden afkoppelen hemelwater Waarderpolder

6. Groene economie

- 6.1 Pilot duurzame uitgifte bedrijfskavels Waarderpolder
- 6.2 Grondbank Haarlem
- 6.3 Ondergrondse bestemming bedrijventerrein Waarderpolder
- 6.4 Verduurzaming inzameling en verwerking huishoudelijk afval
- 6.5 Verduurzaming stadsreiniging

B: Haarlem een toekomstbestendige ruimtelijke ordening, leefkwaliteit en gezondheid.

7. Ruimtelijke kwaliteit

- 7.1 Verduurzamen van ontwikkelingsprojecten
- 7.2 Uitwerking Structuurplan Haarlem 2020
- 7.3 Nota ruimtelijke kwaliteit
- 7.4 Structuurvisie openbare ruimte
- 7.5 Actualiseren en uitvoeren gemeentelijk waterbeleid

8. Leefomgevingskwaliteit en gezondheid

Basismilieukwaliteit en bedrijven

- 8.1 Basismilieukwaliteit en bedrijven: uitvoeren gemeentelijke milieutaak als integraal onderdeel van de Wabo

Milieukwaliteit bij ontwikkelingen

- 8.2 Begeleiden MER-procedures
- 8.3 Opstellen milieuparagraaf bestemmingsplannen

Bodemkwaliteit

- 8.4 Opstellen bodembeleid en bodemtaken
- 8.5 Afronding baggerwerkzaamheden
- 8.6 Kwaliteitszorg Bodem: onderhouden en ontwikkelen

Luchtkwaliteit

- 8.7 Actualiseren en uitvoeren Beleidsplan luchtkwaliteit en RSL-Noordvleugel
- 8.8 Rapportage en monitoring luchtkwaliteit 2011
- 8.9 Uitvoeren, begeleiden en toetsen luchtkwaliteit onderzoek
- 8.10 Bevorderen van het rijden op (groen) aardgas binnen de gemeentelijke organisatie

Geluid

- 8.11 Evaluatie geluidarm asfalt
- 8.12 Volgen ontwikkelingen Schiphol
- 8.13 Vaststellen geluidbelastingkaart peiljaar 2011
- 8.14 Uitvoeren van akoestisch onderzoek
- 8.15 Uitvoering saneringsprojecten op het gebied van weg- en railverkeerslawaai
- 8.16 Zonebeheer industrielawaai Waarderpolder

Beschikbaar stellen milieu-informatie

- 8.17 Uitvoeren projectopdracht Aarhus: informatie basismilieukwaliteit aan burgers

Gezondheid

- 8.18 Uitvoeren reguliere medisch milieukundige zorg uit de Wet Publieke Gezondheid
- 8.19 Landelijk bewustwordingsproject 'Binnenmilieu op basisscholen 2009-2013'.
- 8.20 Uitvoeren gezondheids-effectscreening of gezondheidsscan bij zoneontwikkelingen
- 8.21 Advisering gemeenten bij de beheersing van biologische agentia
- 8.22 Informeren burgers over verstandig gebruik van sfeerverwarming

3. Uitgebreide omschrijving van de in 2012 uitgevoerde projecten

A. Haarlem een duurzame, klimaat neutrale vestigingsstad

1. Eigen organisatie

Inleiding

Uitgangspunt is de volgende definitie voor een 'klimaat neutrale organisatie':

Alle werkzaamheden, zowel die de gemeente zelf uitvoert als die ze uitbesteedt, hebben per saldo geen negatieve invloed op het klimaat. Bij alle onderdelen van die werkzaamheden, namelijk ontwerpen, inrichten en handelen zal de CO₂ component worden gereduceerd, verduurzaamd en, indien niet anders mogelijk, gecompenseerd.

1.1 Monitoring CO₂ reductie eigen organisatie

Er is voor gekozen om bij een bestaand monitoringsmodel aan te sluiten, en wel dat van de provincie Noord-Holland/CO₂ servicepunt voor de CO₂ reductie op projectniveau en de CO₂ monitor op basis van het energieverbruik van de netwerkbeheerder.

De monitor van de CO₂ uitstoot op basis van het directe energieverbruik is ingevuld. Doordat ons bestand

van objecten en dus het energieverbruik voor het eerst in 2011 erg nauwkeurig is, is een vergelijk met eerdere jaren nog niet te maken.

Over het aanleveren van gegevens van energieverbruik zijn intern afspraken gemaakt. Bij het opstellen van de monitor werd duidelijk dat een eenduidige uitspraak over het gehele aansluitingenbestand lastig te maken is. Niet alle aansluitingen hebben slimme meters. Hierdoor is de gemeente afhankelijk van de meteropnames van de netbeheerder. Die vinden verspreid over het hele jaar plaats.

1.2 Duurzaam inkopen

In 2012 zijn veel minder aanbestedingen geweest binnen de gemeente als het jaar daarvoor. Er is concreet geadviseerd bij de aanbesteding van laboratoria, keukenapparatuur en openbare verlichting.

In 2012 was de verduurzaming van de inkoop van de werken een belangrijk speerpunt. Omdat de aanbestedingen van werken een eigen werkwijze heeft (t.o.v. van diensten en leveringen) is besloten om in eerste instantie de kennis op dit vlak te vergroten. Door de reorganisatie is dit doorgeschoven.

1.3 Duurzaam vastgoedbeheer

In 2012 is onderzoek gedaan naar het "hoe" van het aanpakken van vastgoed op portefeuilleniveau. Gezien de totale omvang van het vastgoedpakket van de gemeente (circa 600 objecten) is een slimme aanpak erg belangrijk. In eerste instantie werd het onderhoudsbeleid opnieuw geformuleerd. Hierin heeft duurzaamheid een vaste plek. De verwachting is hiermee dat er gewerkt kan worden aan een werkbaar model om de strategische vastgoedportefeuille structureel te verduurzamen.

De financiering en plaatsing van zonnepanelen op de daken van Raakspoort en Zijlpoort is onderzocht. Door verschillende factoren is hier vooralsnog vanaf gezien. De terugverdientijd van zonnepanelen is voor een grootverbruiker van energie als de gemeente Haarlem vele malen langer dan bij kleinverbruikers zoals huishoudens. Ook is het beschikbare dakoppervlakte van de Raakspoort beperkt door de installaties op het dak. Bij de zonnepanelen op het dak van de Zijlpoort was de financiering een groot struikelblok.

Er is tijd en aandacht besteed aan de begeleiding van een buurtinitiatief. Dit betrof de verduurzaming van parkeergarage de Kamp. Er is geadviseerd over draagvlakvergroting en financiering via crowdfunding. Vanwege de relatief hoge kosten van onder andere een draagconstructie op het dak van de Kamp bleek het niet mogelijk om een goede business case uit te werken. Dit komt ook deels door huidige elektriciteitswet en hoe die omgaat met de opbrengst van de teruglevering van elektriciteit op het net (Salderen voor de meter). Delen van het plan (vergroening, plaatsing fietsvoorzieningen) worden echter wel uitgevoerd.

1.4 Duurzame mobiliteit in eigen organisatie

De gemeente Haarlem heeft actief geparticipeerd in de Rij 2op5 campagne die er op gericht is om meer mensen met de e-bike naar het werk te krijgen. Medewerkers konden zich inschrijven om 2 weken gebruik te maken van een elektrisch ondersteunde fiets voor hun woon-werk verkeer. Dit was een groot succes. Er is onderzoek gedaan naar de verduurzaming van het wagenpark/ vervoersmiddelen van de gemeente. In 2013 zal dit zijn beslag krijgen.

Er is eveneens gestart met de voorbereidingen van een bedrijfsvervoerplan. Dit wordt in 2013 uitgewerkt.

1.5 Duurzame renovatie en nieuwbouw Zijlpoort

Het nieuwe stadskantoor Zijlpoort is in aanbouw. Dit bestaat uit een te renoveren oudbouw- en een volledig nieuw deel. De financiering van de bouw van dit kantoor heeft de zoektocht naar een juiste mix van duurzaamheidsmaatregelen beïnvloed. Uiteindelijk is besloten om met name in het oudbouwdeel (waar energetisch gezien de meeste winst is te behalen) extra inspanningen te doen. Voor dit deel is groenfinanciering aangevraagd en verkregen.

1.6 Energiebeheer eigen organisatie

Er is aandacht besteed aan de bemetering. 18 objecten kunnen inmiddels digitaal gevolgd worden via een internetportaal. De gemeente voert een actief beleid op het vlak van slimme meters. Bepaalde delen van

het objectenbestand (markten en scheepvaartkassen) worden sneller voorzien van een slimme meter. Vanuit kostenoogpunt worden de pompen en gemalen volgens de normale planning van de netbeheerder voorzien van een slimme meter gedurende de komende jaren.

1.7 Duurzaam beheer en inrichting openbare ruimte

Voor het verduurzamen van ontwerp, uitvoering en beheer van werken in de openbare ruimte waren er de volgende activiteiten:

- Inventarisatie van werkprocessen;
- Input leveren over duurzaamheid in de Nota Ruimtelijke Kwaliteit, Strategische Beheervisie en Structuurvisie Openbare Ruimte
- Opstellen plan van aanpak duurzaamheid bij ontwerp, uitvoering en beheer van werken in de openbare ruimte. In het kader van dat plan is er in samenwerking met CROW en het ingenieursbureau van de gemeente Amsterdam een aanzet gegeven voor de implementatie van instrumenten die inmiddels landelijk worden uitgerold, te weten:

a. de CO2-Prestatieladder

b. de Omgevingswijzer en Dubocalc

Deze werkzaamheden zijn medio 2012 tot stilstand gekomen wegens de reorganisatie.

1.8 Faciliteren Stadslandbouw

Het onderwerp stadslandbouw kwam in 2012 steeds meer in de belangstelling te staan. Er is gewerkt aan:

- Beantwoording burgerinitiatief stadslandbouw
- Opstellen visie stadslandbouw als onderlegger voor een nog te formuleren beleidskader
- Organisatie stadsconferentie Haarlem Oogst op 12-11-2012.

Deze conferentie was in de eerste plaats bedoeld als netwerkbijeenkomst; om betrokkenen kennis te laten maken met elkaar en ervaringen en informatie te laten uitwisselen. Onder de 85 deelnemers waren veel mensen van stadslandbouwprojecten, van buurtinitiatieven tot bedrijven en stichtingen. Ook waren er enkele deskundigen, bijvoorbeeld op het gebied van bodemkwaliteit en landbouw.

1.9 Stedennetwerk duurzaamheid (Netwerk G33, MRA), Bestuurlijk Platform Duurzaamheid G32

In een jaar tijd is dit initiatief van de Haarlemse en Apeldoornse wethouder uitgegroeid tot een platform waar ruim 20 gemeenten zich bij hebben aangesloten. De verschillende ondersteunende organisaties zijn ook aangesloten, als parapluorganisaties.

Concreet is aan het volgende gewerkt:

Paraplu organisaties

Het Bestuurlijk Platform Duurzaamheid heeft opdracht gegeven aan de verschillende ondersteunende organisaties (Klimaatverbond, VNG, Klimaatambassadeurs, GDO, LvdO, Platform31) tot het vormen van een gezamenlijke kalender. Hierdoor wordt het voor gemeenten inzichtelijk welke activiteiten zij kunnen verwachten en zullen de organisaties beter met elkaar kunnen afstemmen.

MKBA Lokaal Energiek

De MKBA Lokaal Energiek is openbaar en aangeboden aan de Tweede Kamer. Deze MKBA moet leiden tot een betere onderbouwing van beleidskeuzes op het terrein van duurzame energie initiatieven, zowel nationaal als lokaal.

SER brief

Vanuit de G32, Klimaatverbond en VNG is een brief verstuurd naar de SER om vanuit lokaal duurzaam bestuur mee te denken in het SER traject "Naar een energieakkoord voor duurzame groei".

Kennis- en subsidie programma's

De bestaande kennis- en subsidieprogramma's worden regelmatig uitgenodigd om de stand van zaken te presenteren aan het Bestuurlijk Platform.

Lokale klimaatprojecten

Er is gewerkt aan een aantal werkbijeenkomsten. Haarlem trekt daarbij het onderwerp 'duurzame woningverbetering'. De resultaten uit de nationale Leergroep Energieneutraal bouwen worden via de werkbijeenkomst kenbaar gemaakt en door de initiatief nemende naar de afwachende gemeenten doorgesluisd.

1.10 Communicatie HKN/Haarlem Duurzaam

Website

Op de website www.degroenemug.nl staan alle projecten –particuliere, bedrijven en gemeentelijke – overzichtelijk op een kaart. Er zijn tips voor bedrijven en voor huiseigenaren om duurzaam te verbouwen. De site is bedoeld als platform voor en door Haarlemmers. Er is een forum, mensen kunnen tips aanleveren en informatie vanuit initiatieven uit de stad krijgen een plek op de website. Het bezoekersaantal is in 2012 gestegen naar zo'n 3.500 per maand. Dit is voor zo'n site met een specifiek onderwerp goed te noemen. De website wordt voortdurend aangepast en aangevuld. Onderdeel van de website is de Groene Gids. De aanvragen om in deze gids te staan komen gestaag binnen, ondernemers willen er graag in staan.

Social media

De Groene Mug is aanwezig op social media en heeft een twitteraccount met 270 volgers. Verder volgt de Mug ook zelf het nieuws. Zo komen alle Haarlemse duurzame initiatieven op de klimaatwebsite terecht. Er is een Groene Mug LinkedIn-groep. Sinds 2012 is de Groene Mug ook op Facebook.

Levensgrote mug op festivals

Het bezoekersaantal van onze website stijgt als de levensgrote Groene Mug (acteur Fred Rosenhart in een muggenpak) rondloopt op festivals en evenementen in de stad. In 2012 liep de Groene Mug ongeveer vijftien keer rond met altijd veel succes. Haarlemmers kunnen met hem op de foto die een dag later op de site wordt gepubliceerd. Het is een succesvol instrument om de naamsbekendheid van de Groene Mug te vergroten. In 2012 was de Groene Mug ook te vinden op buurtfeesten. Zo was hij in de Amsterdamsebuurt, de Ramplaan, Garenkokerskwartier en Schalkwijk.

De Groene Mug Bokaal

De Groene Mug Bokaal is een wisselprijs die een keer per jaar wordt uitgereikt aan een Haarlemmer of een Haarlemse organisatie die zich sterk maakt voor een duurzame stad. De prijs ging in 2012 naar Hotel Van der Valk Haarlem Zuid omdat het hotel in korte tijd grote stappen zette met een Warmte Kracht Koppeling waarmee op duurzame manier elektriciteit wordt opgewekt. De vorige titelhouder kiest steeds de nieuwe winnaar uit; met de Groene Mug Bokaal stimuleren we het delen van ervaringen van duurzame bedrijfsvoering.

Film 'Milieuhelden' / communicatie voor Milieubende

Er is een film gemaakt over het educatieproject 'Hoe word ik een Haarlemse milieuheld?', de film staat op het eigen YouTube-kanaal van de Groene Mug en op www.degroenemug.nl. Rondom het educatieproject is veel gecommuniceerd, met een artikel in de stadsglossy HRLM, artikelen in de Stadskrant, berichtgeving op de Groene Mug, etc.

Klimaatkrant

In oktober 2012 kwam de Klimaatkrant uit. In deze krant veel nieuws over lokale en particuliere initiatieven. Ook de zonnepanelen actie, de man achter de Groene Mug en het Repair Café kwamen aan bod. De krant is huis-aan-huis in Haarlem verspreid.

Speel met Energie - energielied

In 2012 is het spel Speel met Energie ontwikkeld, samen met Liander. Dit spel zorgt voor bewustwording van het energieverbruik in huis en laat op een speelse manier zien hoe je meer energie kan besparen. Ruim 150 Haarlemmers deden hieraan mee.

Communicatie voor projecten

- Er is een bijdrage geleverd aan de groepsaankoop SamenZonneEnergie. Met eigen communicatiemiddelen is er voor gezorgd dat veel Haarlemmers op de hoogte waren van de groepsaankoop en dat er ook veel zonnepanelen zijn aangeschaft.
- Communicatie voor het Blok voor Blok-project is gestart. Een extern bureau heeft de campagne 'Watt voor Watt' bedacht. We hebben het creatieve proces begeleid, met alle partijen afgestemd en ervoor gezorgd dat het project onderdeel is van de Groene Mug website. In 2013 is het nieuwe onderdeel gereed, www.degroenemug.nl/wattvoorwatt.
- Er is bijgedragen aan Deur voor Deur projecten, contacten met initiatiefnemers zijn onderhouden en over deze projecten is via de site gecommuniceerd.

Evenementen

- Er is een netwerkbijeenkomst georganiseerd, waarbij de uitreiking bokaal en start energiespel plaats vond.
- Er is bijgedragen aan duurzame evenementen in de stad zoals bijvoorbeeld opening groen gas installatie op 1 november 2012;
- Via sponsoring en een actie (fietsend energie opwekken) is meegedaan aan Dance2Move4Life om ook de doelgroep jongeren te benaderen;
- Tenslotte is aangesloten bij landelijke klimaatcampagnes. Voorbeelden: Warme Truiendag 2012 met ludieke prijsvraag wie de mooiste trui aan had, voorlezen op scholen tijdens de Dag van de Duurzaamheid, Koninginne- en Sinterklaasactie en Wecycle.

Interne communicatie

Een groot deel van de eigen medewerkers (85,7%) onderschrijft de doelstelling om Haarlem klimaatneutraal te maken. Dat is goed, maar er is nog veel te winnen in gedragsverandering. De interne communicatie richtte zich in 2012 vooral op kennisdeling, met informatie op het intranet Insite, en het stimuleren van collega's om mee te doen aan.

Ambassadeurs

Sinds zomer 2011 zet de Groene Mug ambassadeurs in om bekendheid aan energiebesparing te geven. Mei Li Vos is in 2012 gestopt omdat ze het te druk kreeg met haar werkzaamheden voor de tweede kamer. Frènk van der Linden is sinds het eerste uur ambassadeur en zet zich tijdens bijeenkomsten in als dagvoorzitter. In 2012 is bedrijvenambassadeur Robert Bloemers begonnen.

Persberichtgeving

- ongeveer 35 persberichten in 2012 uitgegeven over duurzame initiatieven;
- free publicity in diverse (landelijke) kranten en diverse media gehaald;
- regelmatige berichtgeving in de Stadskrant, in eerste helft van 2012 een maandelijkse rubriek met besparingstips;
- redactionele pagina's in de HRLM over de Groene Mug.

Externe communicatiemiddelen

Alle middelen zijn duurzaam geproduceerd.

- grote raamstickers op de hoek van de Grote Markt op de etalage van voormalig Mc Donalds met foto's van Haarlemmers met de Groene Mug. Goede PR.
- voortzetten stickers voor duurzame voertuigen (elektrische scooters Elan Wonen, personenvervoer Bios Groep, vuilniswagen Spaarnelanden etc.).
- vijf keer in 2012 mupi's verspreid door de stad met promotie van verschillende acties
- winkelwagenmuntjes uit te delen bij evenementen, zadelhoesjes gemaakt van 100 % recyclede petflessen glow-in-the-dark stickers

1.11 Educatie klimaat en duurzaamheid

Ook in 2012 is door de Haarlemse scholen weer veel gebruik gemaakt van de verschillende leskisten en

projecten over energie, klimaat en duurzaamheid die door Natuur- en Milieu Educatie werden aangeboden, zoals onder andere de lesprojecten 'Energieke Scholen' en 'Sarah's Wereld'. Nieuwe projecten waren: 'Hoe word ik een Haarlemse milieuheld?', het 'WakaWaka scholenproject' en 'Planet Me'. Een aantal projecten wordt hieronder apart beschreven.

Gastlessen 'Zonnestroom voor iedereen'

In 2012 hebben we in 7 klassen (ca. 175 leerlingen) de gastlessen 'Zonnestroom voor iedereen' gegeven. Deze les, die samen met de Stichting Pico Sol is ontwikkeld, gaat over energiebesparing, duurzame energie en in het bijzonder zonne-energie. De leerlingen maken tijdens de les een zonnebloem die, dankzij een zonnecel, draait in de zon.

Lesproject 'Zwerfafval, mooi niet' (voorheen: 'Een sportief milieu')

Tijdens het schooljaar 2011 – 2012 hebben vier basisscholen met alle klassen meegedaan aan het zwerfafvalproject, dat de gemeente aanbiedt samen met reinigingsbedrijf Spaarnelanden en Stichting Nederland Schoon. Resultaat: bewustwording m.b.t. de afvalproblematiek, inzicht in ons weggooi gedrag en afvalopruiacties rond de scholen. Naast het lespakket 'Zwerfafval, mooi niet!' biedt Stichting Nederland Schoon nu ook een virtuele zwerfafvalgame aan. De première van deze game vond plaats in Haarlem, bij de Franciscus Xaveriuschool, in het bijzijn van wethouder Rob van Doorn.

Zwerfafval is ook een thema voor het voortgezet onderwijs en burgers: voorjaar 2012 heeft de gemeente meegewerkt aan een grote afvalopruiactie op het Teyler College en aan alle leerlingen een presentatie gegeven over de milieueffecten van zwerfafval. In september is dit herhaald op de Rudolf Steinerschool tijdens de landelijke Keep it Clean Day. Ook zijn we betrokken geweest bij schoonmaakacties door Haarlemse burgers en maatschappelijke stagiaires in de Haarlemmer Hout.

Project 'Hoe word ik een Haarlemse milieuheld?'

Voorjaar 2012 is, in samenwerking met de Stichting Milieubende, met 35 basisschoolklassen het project 'Hoe word ik een Haarlemse milieuheld?' uitgevoerd. Ruim 800 leerlingen deden mee. Professionele acteurs gaven in de klas een theatervoorstelling over duurzaamheid, gevolgd door een educatieve workshop. Via 'Het kleine handboek voor grote daden' vond informatieoverdracht plaats.

Er was ook een wedstrijd. De leerlingen maakten plannen voor een beter milieu, waarbij de focus lag op het inzamelen van e-waste (afgedankte elektrische apparaten). Door een deskundige jury (onder voorzitterschap van wethouder Rob van Doorn) zijn vijf winnende klassen uitgekozen; deze werden uitgenodigd voor de officiële prijsuitreiking, die plaatsvond tijdens een feestelijk eindevenement met Ali B. bij Adventurepark Saplaza.

De meeste milieuplannen zijn echt uitgevoerd, zo is er o.a. een milieuvanant van het bekende Monopoly-spel ('Milieupoly') gemaakt voor alle Haarlemse scholen en heeft een van de klassen een duurzaam diner georganiseerd voor de ouders, samen met de afdeling horeca van het Sterren College. Het Milieubende-project werd gefinancierd met subsidie van Wecycle en heeft veel publiciteit opgeleverd.

'WakaWaka' scholenproject

Samen met de WakaWaka-stichting en de Stedenband Haarlem-Mutare is met scholen een educatieproject gestart, waarbij Haarlemse leerlingen informatie uitwisselen met leerlingen in Mutare. Duurzaamheid is hierbij een belangrijk thema. Ook wordt door de Haarlemse scholen geld ingezameld voor de aanschaf van energiezuinige en veilige WakaWaka-lampjes (LED-lampjes op zonne-energie) voor hun partnerschool in Mutare. Bij aanvang van het project wordt in alle deelnemende klassen een inleidende presentatie gegeven. Daarna maken de scholen gebruik van leskisten en tentoonstellingsmateriaal over Mutare, waarbij allerlei thema's, zoals wonen, voedsel en milieu worden behandeld. Tevens is materiaal beschikbaar over de gierzwaluw, de vogel die Haarlem en Mutare symbolisch met elkaar verbindt. Eind 2012 hadden al 8 scholen zich aangemeld, in 2013 zullen er meer volgen.

'Planet Me'

In samenwerking met de Stichting 'Kids moving the world' is het lesproject 'Planet Me' aan de scholen aangeboden. Bij dit project neemt Oscar de ijsbeer de kinderen mee op ontdekkingsstocht en leert hen wat

het broeikaseffect is. Ook ontdekken de kinderen wat zij zelf kunnen doen om de opwarming van de aarde tegen te gaan. Bij het project hoort een mooi lespakket, dat gratis beschikbaar wordt gesteld. De lessenserie in de klas wordt afgesloten door het spelen van de 'Planet Me game'; dit wordt begeleid door een vrijwillige 'game guide' van Stichting Kids Moving the World. In 2012 hebben 8 Haarlemse basisschoolklassen aan het project meegedaan.

Tentoonstelling 'Gemeenten gaan voor een beter klimaat'

Eind 2012 is de tentoonstelling 'Gemeenten gaan voor een beter klimaat' neergezet in de expositieruimte van Natuur- en Milieu Educatiecentrum Ter Kleef. Deze tentoonstelling heeft als thema's duurzaam wonen, duurzaam vervoer, duurzame energie en duurzame overheid en bedrijven. De expositie zal begin 2013 worden geopend voor publiek en voor scholen. Voor de bovenbouwgroepen is er een speciaal lesboekje, zij kunnen tevens extra duurzaamheidslessen aanvragen.

Aansluiting bij landelijke activiteiten:

Warme Truiendag

De Warme Truiendag is op 10 februari gevierd bij basisschool De Wilgenhoek. Na een warming-up op het schoolplein voor alle leerlingen van de onder- en middenbouw, gaf avonturier Hans Wijnand in groep 7 een presentatie over de expeditie die hij aan het voorbereiden is naar Antarctica en die in het teken staat van duurzaamheid.

Dag van de Duurzaamheid

Op 10 oktober 2012 werd de Dag van de Duurzaamheid gehouden. Dit jaar werd door wethouder van Doorn voorgelezen in groep 7/8 van basisschool De Talenten uit het boek 'Help, mijn iglo smelt'. Sjoerd Andela, hoofd Milieu bij de gemeente Haarlem, las voor in groep 7 van de Liduinaschool.

Nacht van de Nacht

Tijdens de Nacht van de Nacht op 27 oktober 2012 is door Natuur- en Milieu Educatiecentrum Ter Kleef een lezing georganiseerd over het effect van lichthinder op de natuur.

1.12 Postcode energiespel

In het kader van bewustwording en energiebesparing door huishoudens is in samenwerking met Liander het Postcode Energiespel ontwikkeld. Het spel is begin oktober 2012 gelanceerd in Haarlem. Omstreeks 150 huishoudens hebben aan het Energiespel deelgenomen. Door hun deelname hebben zij meer inzicht gekregen in hun energieverbruik en kennis vergaard hoe zij hun energieverbruik kunnen verlagen.

2. Vergroening van energie

2.1 Haalbaarheidsstudie Lokale Energie Dienst en consortiumvorming

Samen met een kernteam van betrokken partijen is een p.v.e. opgesteld en de opdracht voor: 'Uitvoeren haalbaarheidsonderzoek Lokale energiedienst Haarlem' aan bureau Ecofys verstrekt. Het bureau Ecofys heeft het onderzoek in 2012 afgerond:

- Aan de hand van de startnotitie 'Groene energie in Haarlem'.
- Identificatie van gebieden en toepassingen: bepalen welke toepassingen bij (welke) gebiedsaanpak en omgekeerd bruikbaar zijn
- Voor de gebieden met de meeste potentie, Schalkwijk en Waarderpolder, zijn workshops met belangrijke partners belegd.
- Haalbaarheid van toepassingen en faseringsmogelijkheden zijn verkend.
- Gekeken is naar de belangrijke uitgangspunten voor missie en domein van een samenwerking.
- Gekeken is naar de meest gewenste organisatievormen.
- Er is een intentieovereenkomst opgesteld om partijen ook bestuurlijk te betrekken bij de belangrijke vraagstukken die nog verder moeten worden geconcretiseerd: welke energievraag ligt er concreet voor de komende jaren, die zou kunnen worden verduurzaamd? Door Ecofys was al aangetoond dat de technische mogelijkheden voldoende in beeld zijn gebracht.

Vorm geven van verdere samenwerking onder de vlag 'Sparne Energie'.

Het haalbaarheidsonderzoek heeft geleid tot een overwegend positief beeld over de mogelijkheden voor verdere samenwerking onder gezamenlijke vlag; het versterken van kennis en inzichten over succesvolle voorbeelden (1000 bloemen); versterken van samenwerking en aan de hand daarvan kijken naar mogelijkheden voor het aangaan van verdergaande samenwerking.

Op korte termijn zal een conferentie worden belegd om meer partijen te verleiden tot verdere samenwerking, via:

- afsluiten intentieovereenkomst partners;
- in kaart brengen van de energievraag in de tijd en het onderzoeken van samenwerkingsmogelijkheden, het mogelijk verdiepen daarvan en het realiseren van plannen;
- Periodieke rapportage over de voortgang van de samenwerking;
- Indien aan de orde, het opstellen van een businessplan voor 'Sparne Energie'.

2.2 De CO₂-monitor

In 2012 is opnieuw de CO₂-uitstoot in beeld gebracht. Omdat CO₂-monitoring nog geen standaard is voor gemeenten gaat dit gepaard met aanloopproblemen. Ook de leverancier van de energiedata, netbeheerder Liander, moet hierin nog de goede weg zien te vinden. Er wordt nu gewerkt met de zogenoemde E-Atlas. Daarvan is inmiddels een onlineversie verschenen onder de naam "Energie in Beeld". Dit programma geeft op de kaart van Haarlem in kleuren aan waar veel of weinig energie wordt verbruikt. Het programma wordt verder uitgebreid met demografische gegevens.

Omdat bijna alle netbeheerders deelnemen aan Energie in Beeld wordt in heel Nederland op één manier gemonitord en kun je vergelijkingen maken tussen diverse gemeenten. Op die manier kunnen overheden van elkaar leren en sneller stappen maken in het terugdringen van de CO₂-uitstoot.

De monitor over 2011 was eind 2012 vrijwel gereed en is later definitief vastgesteld. Haarlem heeft inmiddels 4 jaar aan gegevens op rij (2008 tot en met 2011). Uit deze gegevens zijn steeds beter trends te ontwaren waarop wij beleidsmatig kunnen sturen en onze uitvoeringsprogramma's mee kunnen bijstellen en verfijnen.

2.3 Potentiële duurzame energiedaken

Afgelopen jaar zijn de volgende activiteiten verricht:

- Voorbereiding aanschaf zonneatlas. Deze laat in één oogopslag zien welke daken geschikt zijn voor het plaatsen van zonnepanelen. Huiseigenaren kunnen door middel van een eenvoudige rekenmodule snel uitrekenen wat de investering hen zal opleveren. Meerdere gemeenten hebben al een zonneatlas.
- Diverse acties rond grootschalige inkoop grootschalige inkoop zonnepanelen

2.4 Collectieve inkoop duurzame energie

Samen met het bedrijf iChoosr en vereniging Eigen Huis is een collectieve inkoop van groene stroom en aardgas georganiseerd. Door het gezamenlijk inkopen van energie door groepen huishoudens, met openbare veilingen van de contracten hiervoor, worden energieleveranciers gestimuleerd om gunstiger voorwaarden en prijzen te realiseren in onderlinge concurrentie. Meer dan 4000 huishoudens hebben zich aangemeld voor de collectieve inkoop. Meer dan 1200 huishoudens hebben het aanbod van de winnende energieleverancier geaccepteerd.

2.5 Bodemenergietool

Op basis van de landelijke web applicatie voor bodemenergie heeft Haarlem in 2012 een gemeentelijke bodemenergietool in gebruik genomen. Hiervoor zijn diverse kaartlagen zoals beperkingen (bijvoorbeeld bodemverontreiniging), bodemopbouw, al vergunde systemen, en gegevens uit het masterplan bodemenergie Waarderpolder met elkaar gekoppeld, waardoor initiatiefnemers via een web applicatie kunnen zien of de door hen gewenste ontwikkeling op het gebied van bodemenergie rendabel is. Binnen en buiten de gemeentelijke organisatie wordt via een communicatieprogramma in 2013 nog ruchtbaarheid gegeven aan het bestaan hiervan.

3. Verkeer en Vervoer

3.1 Verbeteren fietsinfrastructuur

De volgende activiteiten zijn uitgevoerd:

- Uitvoeringsprogramma Fietsinfrastructuur. Dit bevat een selectie van de uitbreidingen van de fietsinfrastructuur uit het Haarlems Verkeer en Vervoer Plan waaraan de gemeente prioriteit heeft toegekend. Afhankelijk van combinatiemogelijkheden met andere werken in de openbare ruimte en subsidiemogelijkheden wordt jaarlijks een aantal projecten uitgevoerd.
- Voorbereiding fietsstraat A. Schweitzerlaan is afgerond. Realisatie wordt verwacht in 2013.
- Intergemeentelijke politieke overeenstemming is bereikt over aanleg fietspad langs Westelijke Randweg tussen Oosterduin en de Leidsevaartweg. In het verlengde hiervan wordt een fietspad naar de Claus Sluterweg aangelegd. De provincie zal in de loop van 2013 uitvoering geven aan verdere detaillering van ontwerp. Verwachte realisatie 2014. Gemeente draagt voor € 50.000,- bij vanuit NSL.
- (Voorbereiden) aanleg tweerichtingsfietspad Spaarne-Turfmarkt-Lange Brug. Deze heeft plaatsgevonden. De verwachting is dat het project in 2013 gerealiseerd kan worden. Planning van de bereikbaarheid is daarbij cruciaal. Vanuit de BDU-regeling is subsidie ontvangen.
- Subsidie aanvragen voor Fietsbrug over de Industriehaven. Er is een HIRB-subsidie toegewezen. De aanvullende BDU-subsidie aanvraag is afgewezen. Er wordt bekeken of een ander subsidieprogramma in deze leemte kan voorzien. Beoogde dekking eigen bijdrage afkomstig uit GREX-Waarderpolder.
- Project pontje Belgiëlaan is afgerond. NSL-gelden zijn aangewend voor onder meer de afmeervoorzieningen.
- De Rode Loper tussen het Station CS en de Haarlemse binnenstad is afgerond.
- Het aantal fietsstallingsplekken is uitgebreid rondom de Raaks en aan de Turfmarkt.

3.2 Ontwikkeling snelfietsroute Haarlem-Amsterdam (Sloterdijk)

Aan de volgende projecten is gewerkt:

- Inrichting (eerste delen van) de route Haarlem – Amsterdam West als snelfietsroute. De oversteekplaats voor fietsers is ter hoogte van de Amsterdamse poort is verbeterd (diagonaal). Hierdoor was het mogelijk de verkeerslichten anders af te stellen waardoor meer effectieve groen tijd voor fietsers gerealiseerd kon worden.
- Fietspadenstructuur ter plaatse van de Fly-over tussen Liewegje en Robertus Nurksweg is gerealiseerd.
- Nulmetingsonderzoek naar gebruik is uitgevoerd en rapportage afgerond.
- Benaderen van bedrijven en instellingen over de voordelen van het gebruik van de fiets bij het woon-werkverkeer heeft plaatsgevonden wat geresulteerd heeft in deelname van verschillende bedrijven aan de Campagne rij 2 op 5. Hierbij is tevens een fietsreserveringssysteem toegepast waarmee elektrische fietsen konden worden geleend. Anno 2013 wordt onderzocht of er voldoende belangstelling is om de campagne te verlengen. Daarbij wordt onderzocht in welke mate het bedrijfsleven financieel kan bijdragen.
- Er is een start gemaakt met het opstellen van de interne projectopdracht voor de infrastructurele maatregelen op het traject Amsterdamsevaart-Diakenhuisweg. Op basis van de verdere uitwerking zal subsidie bij de provincie worden aangevraagd.
- De gemeente Haarlemmerliede heeft ter hoogte van Sugarcity vertraging opgelopen in de uitwerking van haar deel van de plannen als gevolg van het uit blijven van een (provinciaal) besluit over een busbaan aldaar.
- In 2013 zal gestart worden met het vormgeven van een praktijkproef voor een fietswisselsysteem.

3.3 Efficiënt gebruik fietsparkeervoorzieningen bij NS-station

De volgende acties zijn uitgevoerd:

- Een Beheer convenant is met NS afgesloten (met mogelijkheid cofinanciering) om weesfietsenprobleem aan te pakken.

- Ontwikkeling Beleidsplan Fietshandhaving voor hele stad. Deze activiteit is onderdeel van de parkeervisie geworden. Participatie en inspraak zijn in 2012 succesvol afgerond. Begin 2013 neemt de gemeenteraad hierover een besluit. In de loop van 2013 zal als gevolg hiervan een nota fiets parkeren worden ontwikkeld. De opschaling van de handhaving capaciteit maakt hier integraal onderdeel van uit.
- De pilot met elektronisch systeem in nieuwe fietskelder om het probleem van weesfietsen terug te dringen is succesvol uitgevoerd. Een besluit over introductie zal in de loop van 2013 worden voorgelegd, gekoppeld aan de mogelijkheid tot beperking van de stallingsduur in de station stalling. Deze beperking heeft als doel misbruik van de station stalling voor ander stallingsgebruik dan aansluitend OV-gebruik te beperken. Er is onderzoek gedaan naar de stallingsduur in de fietskelder.
- Discussienota fiets parkeren als uitwerking Parkeervisie. Fiets parkeren is volwaardig opgenomen in de parkeervisie met een duidelijke doelstelling. De vaststelling van de parkeervisie heeft echter meer tijd gekost dan verwacht. Hierdoor zal pas in de loop van 2013 de participatie en inspraak op de fietsparkeernota gelopen kunnen worden.
- Aanleg fietsgevel is vertraagd.

3.4 Verbeteren comfort en snelheid OV

In 2012 is het Stationsplein, met het nieuwe busstation, officieel geopend. Verschillende haltes in de stad zijn toegankelijk gemaakt. De busbaan bij en de VRI op het kruispunt Schipholweg – Prins Bernhardlaan is opgeleverd. Ook de VRI op het kruispunt Parklaan – Kruisweg is mede ten gunste van openbaar vervoer geoptimaliseerd. In 2012 is een groot aantalabri's vervangen. De dynamische reizigers informatie systemen zijn geplaatst, zodat reizigers het werkelijk aantal minuten kunnen zien voordat de bus komt. Het heeft geleid tot een verdere verhoging van het percentage Haarlemmers dat tevreden is over de OV voorzieningen in de buurt, namelijk 76%. In regionaal verband is verder gewerkt aan de verdere ontvouwing van R-net in Haarlem, richting IJmond en Amsterdam-Zuid en Amstelveen – Amsterdam Zuidoost.

3.5 Rijden op biobrandstoffen (vloeibaar en gasvormig)

De installatie voor het opwerken van gas uit de stortplaats Schoteroog tot gas met aardgaskwaliteit ('groen gas') is gerealiseerd. De installatie is begin november 2012 officieel in gebruik genomen. Naast groen gas wordt er in de installatie tevens vloeibaar CO₂ geproduceerd en kan er vloeibaar bio-LNG (Liquified Natural Gas) worden geproduceerd. Bio-LNG kan worden ingezet als biobrandstof voor vrachtwagens.

3.6 Stimulering schone en zuinige wagens (ook elektrisch)

Samen met Stichting e-laad.nl, een initiatief van de samenwerkende netbeheerders, zijn er tot eind 2012 in totaal 17 openbare oplaadpalen gerealiseerd, met elk twee laadpunten. Laadpunten in elk van de zes overdekte parkeergarages in Haarlem zijn in voorbereiding.

3.7 Verbeteren verkeersveiligheid

Eind 2006 is de nota 'Uitwerking verkeersveiligheid' vastgesteld. De daarin gestelde doelen ten aanzien van het aantal verkeersdoden en –gewonden zijn momenteel niet meetbaar. Sinds 2010 is er landelijk namelijk sprake van een afname van de betrouwbaarheid van de verkeersveiligheidscijfers. De verwachting is dat dit probleem medio 2014 wordt opgelost.

In 2012 was er een lichte verbetering van de beleving van de Haarlemmer over verkeersveiligheid in de stad (in 2011 een 6,1, in 2012 een 6,3)

In 2012 zijn rond de Kring, de Tetterodeschool en de Paulusschool maatregelen genomen ter verbetering van de verkeersveiligheid. De educatiecampagne Streetwise is uitgevoerd. Op verschillende plekken, zoals het Marsmanplein en in de Kleverparkbuurt, zijn woonstraten ingericht als 30 km/u gebied. De voorbereidingen voor het 30 km/u gebied Zuiderhout zijn getroffen. Vanwege de onder registratie van verkeersongevallen zijn er geen 'officiële' black spots meer in Haarlem. Wel is geanalyseerd wat

verkeersonveilige locaties en wegen zijn. Op verschillende plekken en wegen hebben we maatregelen genomen voor de verkeersveiligheid, zoals op het Stationsplein, de Waarderweg en de Oudeweg. Het afgelopen jaar zijn de eerste stappen gezet richting een expertmeeting over *Grijze Wegen*, waar de inrichting van de weg niet overeenkomt met de status ervan. In de projecten hebben we in voldoende ruimte en voorzieningen voor voetgangers, mensen die slecht ter been zijn en visueel gehandicapten voorzien. Onder andere op de Oudeweg is een verkeerslicht met rateltikker geplaatst.

3.8 Parkeren/ autoluwe binnenstad

De besluitvorming rond de Parkeervisie bevond zich eind 2012 in het laatste stadium. Het aanpassen van het uitgiftebeleid van (niet-bewoners) abonnementen in garages (ten behoeve van het beter benutten van parkeergarages voor bezoekers van de binnenstad), het beter benutten van de P&R voorziening bij station Haarlem-Spaarnwoude en onderzoek naar andere P&R-voorzieningen zijn opgenomen als uitwerkingpunten van de Parkeervisie. Dit betekent dat de basis voor deze acties in 2013 gelegd wordt, maar dat de uitwerking van deze punten afhangt van de prioritering van diverse punten uit de parkeervisie. In 2012 is gestart met de bouw van parkeergarage Frederikspark.

Alle wijken waar belanghebbenden parkeren van kracht is, worden dagelijks steekproefsgewijs gecontroleerd. De digitale kentekencontrole blijkt hierbij een efficiënt middel.

Stimulering van bedrijfsvervoersmanagement vindt vooralsnog incidenteel plaats. Dit is een aandachtspunt geweest bij het opstellen van de parkeervisie.

3.9 Stimulering deelautogebruik

Het beleid is erop gericht om zoveel mogelijk deelauto's te faciliteren als er nieuwe aanvragen komen van deelautoaanbieders. In 2012 zijn er 2 plekken bijgekomen.

4. Bebouwde omgeving

Duurzaam beleid, regelgeving en naleving

4.1 Uitvoering nota Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw

In 2012 is gestart met het actualiseren van de Praktijkrichtlijn. Hierbij is uitdrukkelijk gekeken wat de link is met de nota Ruimtelijke kwaliteit en het voorontwerp Structuurvisie openbare ruimte. Er is een analyse gemaakt van de kansen die er zijn voor het verduurzamen van de bestaande stad. Bovendien is geëxperimenteerd met de GPR stedenbouw.

4.2 Realisatie en verhogen basiskwaliteit (GPR duurzame nieuwbouw)

In het Lokaal akkoord met de woningbouwcorporaties is de GPR prestatie van 7,5 opgenomen voor de nieuwbouw op basis van GPR 4.0. Gelet hierop is besloten om de nota Duurzame nieuwbouw en in het bijzonder de GPR basiskwaliteit niet te herzien.

In het Lokaal akkoord is besloten niet standaard de GPR in bestaande bouw te gebruiken maar

- vooraf te gebruiken om maatregelen en investeringen te wegen
- dan een plan te maken en daarbij te sturen op afspraken over labelstappen en
- alle thema's die in GPR zitten en niet energie gerelateerd zijn, op een andere wijze toch te realiseren
- iedere corporatie rekent jaarlijks samen met de gemeente 1 project door op GPR.

Berekenen en monitoren

4.3 Rekenmodel kosten baten duurzame investeringen

In 2012 is een concept rekenmodel ontwikkeld. Hiermee kunnen berekeningen gemaakt worden van de kosten en baten van energiemaatregelen.

Met dit model kan ook bekeken worden wanneer de maatregelen terugverdiend zijn door het verminderen van de maandlasten voor energie..

4.4 Monitoren en verslagleggen duurzaam bouwen en energie woningbouwcorporaties

De woningbouwcorporaties hebben in hun jaarverslagen beschreven wat de duurzaam bouwen- en

energiesresultaten zijn. De woningbouwcorporaties hebben samen 540 woningen energetisch verbeterd. Pre Wonen heeft 437 woningen opgeknapt. Een groot deel daarvan bestonden uit na-isolatie projecten. Ymere heeft 102 woningen duurzaam gerenoveerd in de Engelandlaan, en realiseerde een labelsprong van F naar A. De schil wordt volledig geïsoleerd en loggia worden afsluitbaar. Ymere, Pre wonen en Elan wonen zijn begonnen met het project zeer energiezuinige nieuwbouw Slachthuisbuurt Zuid. Het gaat hierbij om de bouw van 200 woningen. De energieprestatie van deze woningen is 50% beneden de EPC eis uit het bouwbesluit. Dit wordt onder meer bereikt door een grote warmte-koude opslag, vergaande schilisolatie en inzet zonnepanelen.

Duurzame uitvoering met lokale marktpartijen/Duurzame renovatieprojecten van de bestaande stad

4.5 Activeren duurzame bouweconomie en 4.6 Stimuleren duurzame renovatie bij particulieren
Vlak voor de zomer werd de Woonvisie vastgesteld en vanuit het ISV budget toegewezen aan onder andere het Programma Duurzame (particuliere) woningverbetering. De initiatieven die in 2011 van de grond zijn gekomen konden hiermee meteen aan de slag.

De initiatiefnemers zijn soms bewoners en soms ondernemers maar vaak een mix daarvan. De initiatieven komen vooral in Haarlem West en Zuidwest van de grond. In dit deel van Haarlem is het bewonerstype van de 'cultural creatives' dominant. Dit zijn de mensen die voorop durven te lopen, met vertrouwen in de eigen kracht. Deze wijken bereiden de weg voor de wijken waar meer afwachtende mensen wonen.

Onder de initiatieven zijn drie Communities of Practice. Dit zijn:

*DE Ramplaan:

Er is sprake van een combinatie van een zeer hoge energieambitie om de hele wijk zelfvoorzienend te maken en het aanbieden kleine energetische verbeterstappen om bewoners aan het initiatief te verbinden. Aan de ene kant is er hard gewerkt aan de High Level Businesscase met zeer hoogwaardige maatregelen om als wijk energie-zelfvoorzienend te zijn. De business case is tot stand gekomen door een intensieve samenwerking van Caneval Ventures met de bewoners van het Ramplaankwartier. Aan de andere kant worden er concrete stappen aangeboden met een doel dat op korte termijn gehaald kan worden: bewoners kunnen zonnepanelen kopen op het dak van de Fablo-tennisshal. In december heeft DE Ramplaan hier een bewonersbijeenkomst voor gehouden en zo'n 100 mensen hebben aangegeven dat zij van dit aanbod gebruik willen maken.

*Duurzaam Garenkokerskwartier:

Doel is ontwikkelen en testen van een participatie-techniek, waarbij de burens de burens overtuigen om mee te doen. Van deur tot deur, kleinschalig en effectief. Deze laat de volgende groei zien: als 1 initiatiefnemer oproept tot meer duurzaamheid in de wijk dan kan deze initiatiefnemer 20 bewoners met vaak een professionele achtergrond vinden die mee doen. Deze 20 bewoners bereiden proposities voor voor de andere wijkbewoners, met de thema's: energieopwekking op het huis of in de wijk, woningverbetering en comfortverhoging door bouwkundige maatregelen, meer groen(te) in de wijken zorg voor elkaar. Na een jaar voorbereiding is een bijeenkomst voor de buurt gehouden en zijn 80 aspirant-leden geworven voor de wijkcoöperatie.

• Rozenprieel/ De Opgewekte Club:

Vanuit de Greinerschool worden bewoners uitgenodigd om deel te nemen aan de Opgewekte Club. De bewoners van het Rozenprieel laten zich niet zomaar verleiden om te participeren in duurzaamheid. De wijk is minder homogeen dan Ramplaankwartier of Garenkokerskwartier. Hier ligt de nadruk dan ook meer op bewustwording. Het uitgangspunt is om te werken met de kracht van de wijk: 'doe-het-zelf' en daarmee technieken te introduceren zoals zonnepanelen. Samen met 15 bewoners zijn er twee programma's opgezet (De Opgewekte Woning en het Energie café).

•Boerhaavewijk:

Deze is nog aan het opstarten. In Boerhaavewijk sluiten het verduurzamingsinitiatief voor de Geneesherenbuurt en voor de VvE's aan bij de 40+ aanpak.

De overige wijkinitiatieven maken gebruik van de lessen die in de bovengenoemde wijken worden opgedaan.

Duurzaamheidslening

In 2012 hebben 31 mensen een duurzaamheidslening aangevraagd. We zien een stijgende lijn ten opzichte van 2011. Voor de duurzaamheidslening wordt geen reclame gemaakt. De lening krijgt wel bekendheid via de wijkinitiatieven. Ook dient de eerste VvE (Waddenstraat) zich aan die gebruik wil maken van de duurzaamheidslening, een flat met 114 appartementen wil woningverbetering toepassen en vraagt € 5.000 per appartement. Uit onderzoek met o.a. warmtebeelden blijkt dat de nood bij dit type woningen hoog is. Voor de aankomende jaren verwachten we dat de duurzaamheidslening een belangrijke rol zal gaan spelen voor het uitvoeren van de verduurzamingsinitiatieven in de wijken. De lening is dan ook opgenomen als stimuleringsmaatregel in het Blok voor Blok programma voor de aankomende drie jaar.

Opdrachtenfonds, Haarlemse maatwerkadvies en aansluiting van marktpartijen.

Doordat de gemeente werk maakt van het stimuleren van de vraag naar energiezuinig verbouwen onder bewoners, begint de markt zich in 2012 te organiseren om op deze ontwikkeling aan te kunnen sluiten. De energiepioniers vragen om maatwerkadvies om energieneutraal te kunnen worden, de wijken met historische panden vragen om energieadvies dat geschikt is voor hun situatie. De standaard producten en diensten voldoen niet meer. In 2012 is de pool van adviseurs opgericht en gevuld met 8 energieadviseurs/energieontwerpers. Zij stellen gezamenlijk een standaard op voor goed advies: het Haarlemse maatwerkadvies voor energieneutraal, monumentaal en basis. Haarlem neemt hiermee deel aan een landelijke werkgroep en is de enige die dit zo integraal oppakt. Ook de installateurs beginnen zich te organiseren en de eerste duurzame uitvoerders melden zich: alle partijen die nodig zijn voor het Opdrachtenfonds.

Het Opdrachtenfonds is een samenwerkingsverband van ondernemers en bouwprofessionals waarbij samenwerking, ketenintegratie en kwaliteit de uitgangspunten zijn. Klous+Brandjes heeft het initiatief hiertoe genomen en de gemeente heeft een subsidie van € 80.000 toegewezen gekregen van de provincie Noord-Holland. Het Opdrachtenfonds heeft drie jaar de tijd om tot ontwikkeling te komen. Daarna moet het zelfstandig kunnen draaien.

Seminarreeks

In 2011/2012 werd de seminarreeks "Energiezuinig en duurzaam (ver)bouwen" gehouden. Deze seminarreeks is vooral bedoeld voor kleine architectenbureaus, die bij bewoners thuis komen op het moment dat er verbouwingsplannen zijn. Het doel is natuurlijk dat deze architecten en bouwkundigen dat moment benutten door de klant advies te geven over het verduurzamen van de woning. 40 Mensen hebben zich opgegeven. De seminarreeks is geëvalueerd en positief beoordeeld. Er komt geen derde seminarreeks omdat het doel van de seminarreeks gehaald is: er is een netwerk ontstaan van professionals in de bouwkolom die zich samen met de gemeente inzetten om de markt voor duurzaam verbouwen tot ontwikkeling te brengen. In 2013 wordt er een serie masterclasses voor deze professionals opgezet.

4.7 Duurzame renovatie bezit woningbouwcorporaties

Zie 4.9.

4.8 Duurzame monumenten

Een aantal van de eerder genoemde initiatieven voor duurzaam renoveren van particuliere woningen richt zich op monumentale woningen: Koninginnebuurt en Vrienden van het Centrum.

Het beleid van de gemeente is nu: hoe recenter de woning hoe meer we de verduurzaming aan de markt kunnen overlaten. Hoe ouder/historischer de woning, hoe belangrijker advies is alvorens de woning te verduurzamen. De wijkinitiatieven in historische wijken worden dan ook getrokken door architecten en bouwkundigen. Deze professionals zijn aangesloten bij het Opdrachtenfonds en ontwikkelen mee aan het Haarlemse maatwerkadvies voor o.a. Monumenten.

Als voorbeeld meldt zich een VvE met 52 appartementen aan de Prins Mauritslaan. Dit beeldbepalende appartementencomplex uit 1960 kan energiezuiniger worden maar dit dient op basis van goed advies te worden gedaan. De opdracht hiervoor is gegeven aan één van de professionals uit het Opdrachtenfonds.

Monumentale woningen kunnen niet altijd energiezuinig verbouwd worden. Soms is het veel logischer om aan het historische pand niet zoveel te doen maar de omgeving te gebruiken voor verduurzaming. Zonnepanelen op het dak van de school, warmte-koude-opslag in de grote tuinen etc. Hier is aandacht voor in het wijkinitiatief Koningin Duurzaam.

Een bijzonder voorbeeld is de duurzame renovatie van het Seinwezen (Garenkokerskwartier). Dit pand gaat van een G-label naar een C-label en is een belangrijk voorbeeld voor de buurt. De Stichting VIE wordt opgericht om meerdere panden in Haarlem op een vergelijkbare manier te verduurzamen. Stichting VIE wil het pand verduurzamen en voor de wijk behouden door er een maatschappelijke sociaal duurzame functie in te huisvesten. Stichting VIE wil deze 'sociale start-ups' begeleiden. Dit idee wordt als eerste getest bij het in gebruik nemen van het voormalige Badhuis (Leidseplein) door het bewonersbedrijf Leidsebuurt. Het bewonersbedrijf heeft vooralsnog geen behoefte aan een duurzaam onderkomen en is niet geïnteresseerd in een verbouwing.

4.9 Blok voor blok aanpak

Er is in 2012 een meerjarig projectplan Blok voor Blok gemaakt. De Gemeente Haarlem, Alliander, woningcorporaties Ymere, Pré wonen, Elan wonen, Altera Vastgoed, VVE Tuinwijk Noord gaan zich inzetten om 2 energielabelstappen verbetering bij minimaal 1500 Haarlemse woningen in de periode 2012-2014 te realiseren. Het streven is ca. 3500 woningen energetisch te verbeteren. Het merendeel is afkomstig van de corporaties, de rest van particuliere eigenaren. Doelgroepen worden in Haarlem bereikt via corporaties (aanpak corporatiewoningen), commerciële initiatieven (aanpak particuliere woningen) en via het model samenwerking in de wijk (gecombineerde aanpak, met extra aandacht voor duurzame waardevermeerdering). De aanpak is in alle gevallen projectmatig. Dit projectplan bevat een samenvatting van het project, inclusief verdeling van budgetten over de jaren 2012-2014.

Het projectplan is een bijlage van de samenwerkingsovereenkomst die begin 2013 is ondertekend.

Er is een werkeenheden opgezet als intermediair tussen de verschillende woningeigenaren en overheden. Deze komt eens per maand bij elkaar om de voortgang van de projecten te beschrijven.

Voorbeeldprojecten

4.10 DSK II nieuwbouw klimaat neutrale school

In 2012 is begonnen met de voorbereiding van de bouw. Begin 2013 is de eerste paal geslagen.

4.11 Voorbeeldprojecten

Voorbeeldproject woningbouwcorporatie Tuinwijk

Tuinwijk heeft in samenspraak met de gemeente een Haalbaarheidsstudie verricht in het kader van de SEV (Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting) traject aanpak. Het gaat hierbij om de vraag in hoeverre 30 woningen 60% en 30 woningen 80% energetisch verbeterd kunnen worden. Dit onderzoek is verricht met een lokale aannemer en architect. Bouwkundig is het mogelijk. Het bleek financieel niet mogelijk te zijn om de woningen 80% energetisch te verbeteren. Op basis van de studie heeft Tuinwijk een plan gemaakt voor gecombineerde aanpak van daken, vloeren en raamkozijnen. Elk jaar wordt een element voor alle woningen vervangen. Het ene jaar de daken andere jaar vloer etc.

Voorbeeldproject Slachthuisbuurt

In 2012 is de voorbereiding van de bouw van 200 zeer energiezuinige nieuwe woningen met een EPC lager dan 0,4 afgerond. De eerste paal is in het voorjaar van 2013 geslagen.

Voorbeeldproject Amsterdamsebuurt

De voorbereiding van de energiezuinige renovatie van ruim 100 woningen in de Amsterdamsebuurt is afgerond. De realisatie is begin 2013 gestart.

5. Bedrijven & Industrie

5.1 De energiecoach voor bedrijven

Sinds maart 2009 is de Energiecoach actief om bedrijven van een energieadvies te voorzien. In 2012 hebben zo'n 30 bedrijven de Energiecoach benaderd voor een maatwerkadvies over de energiesituatie van hun eigen bedrijf. Het betreft hier de grotere koploperbedrijven die al plannen hadden op gebied van energiebesparing. De kleinere ondernemingen hebben vaak geen tijd voor dit onderwerp en zijn druk bezig om de crisis te overleven. De laatste tijd komt in toenemende mate ook de vraag naar duurzame energie opwekking naar voren. En dan gaan die vragen niet eens zozeer over zonne-energie of windenergie maar vooral over warmte- en koudeopslag.

Ondernemers in de Waarderpolder zijn benaderd over het omlaag brengen van hun energierekening. Zo is er gekeken naar de verlichting van de bedrijfskavels of deze energiezuiniger en vooral ook slimmer kan worden aangelicht. Deze verlichting zou door de beveiligingsdienst op de Waarderpolder aangestuurd kunnen worden voor een grotere veiligheid op het bedrijventerrein. Omdat de (voor-)financiering nog ingewikkeld lag zal in 2013 verder worden bekeken wat de haalbaarheid is van dit plan. Zo is ook gekeken naar het verwerken van afvalstoffen naar biobrandstof. Deze techniek is erg nieuw en vereist nog de nodige studie. Ondernemers zijn verder benaderd over de opslag van warmte- en koude in de bodem, de aanschaf van zonnepanelen en over gezamenlijke energie inkoop.

Deze onderwerpen leiden nog niet tot grote verschuivingen in opwekking van duurzame energie omdat hiervoor investeringen vereist zijn. De belangstelling voor duurzame energie neemt wel toe, mede vanwege stijgende energieprijzen. De zonnepanelenbeurs in de Waarderpolder werd door ondernemers goed bezocht. Zowel geïnteresseerden als leveranciers waren aanwezig.

Om ondernemers meer energiebewust te maken is in 2012 een online meterkaart ontwikkeld voor bedrijven. Deze is afgeleid van eenzelfde meterkaart voor particulieren. Ondernemers kunnen hier niet alleen aflezen wat hun gas-, elektra- en waterverbruik is, ze kunnen ook een streefwaarde invullen als besparingsdoel voor hun bedrijf. Zodra er meerdere ondernemers deze meterkaart invullen kan men zich ook vergelijken doormiddel van een benchmark.

De website van de Groene Mug kent een speciale bedrijvenpagina. Daar komen steeds meer goede voorbeelden te staan van Haarlemse ondernemers die aansprekende resultaten op het gebied van energiebesparing hebben behaald.

5.2 Stad en MKB (Energiebesparing bij Haarlemse ondernemers)

Energiebesparing blijft bij het midden- en kleinbedrijf laag op de agenda staan. Landelijk is dit onderwerp ondergeschikt geraakt aan de andere klimaatthema's als gebouwde omgeving, duurzame energieopwekking en mobiliteit. Dit heeft ongetwijfeld te maken met de landelijke politiek die in tijden van crisis het bedrijfsleven niet teveel tot last wil zijn. Ten onrechte, want energiebesparing levert lagere kosten op en maakt een bedrijf daarmee financieel sterker en crisisbestendiger. Vooral het laaghangende fruit waarvoor weinig investeringen nodig is, wordt door ondernemers nog te weinig geplukt. Grotere, besparende maatregelen die wat minder makkelijk zijn door te voeren vanwege hogere investeringskosten, zijn momenteel qua financiering lastig door te voeren. Leningen van banken voor MKB'ers worden op dit moment verstrekt en de bedrijven zelf hebben weinig financiële buffers om de maatregelen te financieren. Het kabinet Rutte II wil een garantiefonds voor ondernemers opzetten voor financiering van duurzaamheidsmaatregelen. De uitwerking daarvan zal in 2013 moeten volgen. Wellicht geeft dit ondernemers wel het zetje in de goede richting.

Dan blijft er voor de gemeente weinig anders over dan het stimuleren en het ontzorgen van de ondernemers in hun streven naar lagere energiekosten. Het werk van de Energiecoach is hierboven al genoemd. Via scholen en enthousiaste collega's worden de Haarlemse ondernemers ook geënthousiasmeerd over dit onderwerp. Goede lokale voorbeelden worden via de Groene Gids www.degroenemug.nl in de etalage gezet.

5.3 Pilot ontwikkeling energiezuinige kantoren

In 2011 is in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) besloten dat van alle nieuwbouwplannen voor kantoren ruwweg de helft niet meer zal worden gerealiseerd en dat van de bestaande, vaak leegstaande kantoren 50% zal worden getransformeerd naar een andere functie. De Haarlemse kantorenmarkt kent ook leegstand alleen niet in de orde van grootte zoals elders in de MRA. Toch zal ook hier minder nieuwbouw plaats vinden en komen sommige bestaande kantoorgebouwen in aanmerking voor een andere invulling. Daarbij kan gedacht worden aan (studenten-)huisvesting en broedplaatsen voor creatieve industrie. Om bestaande kantoorgebouwen goed te kunnen beoordelen is een "scan" van het gebouw mogelijk. Dat is overigens dezelfde scan die ook voor bedrijfsgebouwen wordt gebruikt bij de uitgifte van bedrijfskavels. Er is echter zo weinig beweging in de Haarlemse kantorenmarkt dat er geen kantoren met behulp van de duurzaamheidsscan zijn doorgelicht.

5.4 Collectieve opwekking van duurzame energie (o.a. in de Waarderpolder)

Zonnepanelen waren in 2012 wederom goedkoper dan in de jaren daarvoor. De prijs voor elektriciteit opwekken via zonnepanelen komt steeds dichterbij de prijs van stroom uit het net. De energieprijzen vertonen nog steeds een stijgende lijn en daarmee komt het omslagpunt steeds dichterbij. Bij de hierboven genoemde zonnepanelenbeurs kwam naar voren dat ondernemers steeds vaker overwegen om zelf energie op te wekken.

Een andere vorm van duurzame energie is bodemenergie. Voor warmte- en koudeopslag is Haarlem in 2011 een pilot gestart. Deze pilot betreft het ruimtelijk en ondergronds regelen van warmte- en koude bronnen, zodat ze elkaar niet negatief gaan beïnvloeden. Tevens kan op die manier de ondergrond maximaal worden benut voor de opslag van deze energie. Dit heeft ertoe geleid dat er in 2012 een Masterplan Bodemenergie is ontwikkeld voor de Waarderpolder. Landelijk zijn drie gemeenten bezig met het koppelen van de bodemenergiekaarten aan vigerende bestemmingsplannen. In Nederland is zo iets nog niet eerder gedaan. Een goede koppeling vergt stevige, juridische ondersteuning. Deze is nodig bij het maken van een zogenaamd "Driedimensionaal bestemmingsplan". Dit ondergrondse bestemmingsplan kan als extra themakaart worden gekoppeld aan het huidige bestemmingsplan Waarderpolder. Het vigerende bestemmingsplan Waarderpolder hoeft daarvoor niet te worden veranderd. Het eerste bedrijf met plannen rondom warmte- en koudeopslag heeft inmiddels al gebruik gemaakt van het Masterplan bodemenergie Waarderpolder en is bezig met de realisering van hun eigen opslagbronnen in combinatie met een zogenaamd warmte dak.

5.5 Onderzoek naar mogelijkheden afkoppelen hemelwater Waarderpolder

In verband met bezuinigingen zijn investeringen in de riolering vertraagd. Dat betekent vooralsnog dat nieuwe projecten tot 2015 niet gestart worden. Daar hoort de Waarderpolder ook bij. Het onderzoek naar afkoppeling van hemelwater in de Waarderpolder is daarmee ook uitgesteld.

6. Groene economie

6.1 Duurzame uitgifte bedrijfskavels Waarderpolder

De Waarderpolder kent vier plekken, waar de gemeente Haarlem kavels in eigendom heeft, die nu gereed zijn om te worden uitgegeven. Dat betreft de locatie rondom station Haarlem/Spaarnwoude, de locatie rondom de Lichtfabriek, het Waarderveld nabij de Waarderhaven en de Noordkop. Met de huidige crisis is het geen gemakkelijke taak deze te verkopen. Ondernemers stellen verhuizen naar een nieuwe locatie uit en breiden liever uit op hun huidige bedrijfskavel.

De Waarderpolder staat al jaren hoog aangeschreven als bedrijventerrein. In 2009 was de Waarderpolder nog het beste industrieterrein in de categorie Revitalisering. In de Waarderpolder zitten meerdere innovatieve bedrijven die zich (deels) ook richten op duurzaamheid. De Waarderpolder heeft daarmee een ambitie hoog te houden qua kwaliteit van het bedrijventerrein, qua werkgelegenheid voor Haarlem en de regio en qua verdichting van het terrein zelf. De gemeente Haarlem heeft geen ander bedrijventerreinen en is daardoor aangewezen op het intensiveren van de Waarderpolder. Voor uitgifte van de kavels worden

daarom eisen gesteld aan het aantal medewerkers dat het bedrijf in dienst heeft per oppervlakte eenheid. Als service in de vestigingsprocedure is de duurzaamheidsscan ingevoerd. Bedrijven worden verplicht om bij de aankoop van hun bedrijfskavel een duurzaamheidsscan te laten uitvoeren voor hun bedrijf. Bij de koop van een kavel staat het nieuwe ontwerp voor het bedrijfspand nog alleen op papier maar dat is juist het moment om duurzaamheid mee te nemen in de ontwikkeling van het pand, tijdens de ontwerpfase. De scan is gebaseerd op de Gemeentelijke Praktijk Richtlijn. De scan wordt voor de bedrijven gratis uitgevoerd door de Energiecoach en de klimaatcoördinator bedrijven (afdeling Milieu). Ondernemers krijgen daarmee vooraf gerichte informatie hoe zij hun bedrijf duurzaam kunnen opzetten. In 2012 waren enkele ondernemers geïnteresseerd in een kavel in de Waarderpolder. Toch kozen ze voor een kavel met een leegstaand pand. Dit leverde minder financieel risico op.

6.2 Grondbank Haarlem

De tijdelijke, gemeentelijke grondbank is op 1 april 2012 van start gegaan. Na 2 jaar vindt een evaluatie plaats welke kostenbesparing de grondbank heeft gerealiseerd, dit als pilot voor de oprichting van een definitieve, regionale grondbank.

Door het centraal laten coördineren van alle grondstromen met behulp van een grondbank met tijdelijke opslagplaats wordt beoogd hiermee een besparing te leveren voor de gemeente. De ligging van de Tijdelijke Opslag Plaats (TOP) is vooralsnog het industrieterrein "de Liede" in de gemeente Vijfhuizen. Het toezicht vindt telemetrisch plaats. De controle van het aangevoerde materiaal (grond) ter plaatse wordt in eerste instantie door externen verricht. Bij afwijkingen is er contact met de coördinator. De tijdelijke opslagplaats is in eigendom van de firma NV Afvalzorg, welke ook vergunninghouder is. De Provincie Noord-Holland is, voor wat betreft de milieuvergunning, bevoegd gezag. Het logistieke beheer van de grondstromen moet voldoen aan de daartoe gestelde eisen. NV Afvalzorg is hiertoe gecertificeerd. De gemeente richt zich op de regie om grondstromen te sturen vanwege de wettelijke taak t.a.v. registratie en toetsing (en vastlegging van kwaliteit). Met de regie heeft de gemeente een instrument in handen voor een centrale rol in het beheer van de gegevens en voor het vaststellen van de bodemkwaliteit. Tevens zorgt de gemeente voor het verstrekken van bodem informatie en het nemen van besluiten en beschikkingen, etc.

6.3 Ondergrondse bestemming bedrijventerrein Waarderpolder

Het vaststellen van het masterplan Bodemenergie Waarderpolder is al onder 5.4 besproken. Dit project vormt de basis voor verdergaande duurzame bestemming van de ondergrond in de gehele gemeente.

De Provincie Noord-Holland is, voor wat betreft de verlening van vergunningen voor open Warmte Koude Opslag systemen, bevoegd gezag vanuit de Waterwet. Momenteel heerst nog de strategie, wie het eerst komt wie het eerst maalt. Het vastleggen van de ondergrondse bestemming geeft richting aan de groei van bodemenergiesystemen. Het borgt de optimale invulling van het potentieel aan bodemenergie en garandeert potentiële gebruikers stabiliteit in het gebied.

Er is gestart met een gemeentelijke verordening interferentiegebied gesloten bodem-energiesystemen. Dit in verband met de in werkingtreding per 1 juli 2013 van het besluit Bodemenergie. Een interferentiegebied wordt aangewezen om te voorkomen dat gesloten en open systemen elkaar ruimtelijk in de weg zitten. Het uiteindelijke doel is: gestroomlijnde procedures en betere ruimtelijke benutting van het potentieel aan energie.

6.4 Verduurzaming inzameling en verwerking huishoudelijk afval

De informatienota "Plan van Aanpak Duurzaam afvalbeheer" is in 2012 voorbereid. In deze nota worden meerdere varianten besproken en aan de commissie Beheer voorgelegd.

6.6 Verduurzaming stadsreiniging

Aan de implementatie van het stads breed beeld gestuurd reinigen is vorm gegeven door Spaarnelanden.

Een plan van aanpak voor niet-chemische onkruidbestrijding is niet tot stand gekomen.

B. Haarlem een toekomstbestendige ruimtelijke ordening, leefkwaliteit en gezondheid

7. Ruimtelijke kwaliteit

7.1 Verduurzamen van ontwikkelingsprojecten

Er is in totaal bij 5 ontwikkelingsprojecten gewerkt aan een milieuprogramma. Door de voortdurende economische crisis is dit aantal lager dan het geraamde aantal van 10.

7.2 Uitwerking Structuurplan Haarlem 2020

Aan de hand van het in december 2009 door de gemeenteraad vastgestelde "Plan van Aanpak Gebiedsvisies" (WZ/GM Reg.nr. 2009/149477) wil de gemeente op een structurele wijze gestalte geven aan gebiedsontwikkeling. De gebiedsvisies vormen de basis voor vernieuwing en leefbaarheid in de stad. Voor gebieden met een hoge dynamiek worden gebiedsvisies inclusief een duurzaamheidsparagraaf opgesteld. In 2012 is gewerkt aan de gebiedsvisies Boerhaavewijk (vastgesteld 28-06-2012), Spoorwegstraat e.o., Houtplein-Dreef, Kleverlaanzone (vastgesteld 28-08-2012) en Schouwbroekerplas. Vaststelling van de gebiedsvisies Schouwbroekerplas en Spoorwegstraat e.o. vindt plaats in 2013.

7.3 Nota ruimtelijke kwaliteit

De nota Ruimtelijke Kwaliteit is vastgesteld en in werking getreden.

7.4 Structuurvisie openbare ruimte (SOR)

Er heeft een inventarisatie van bestaand beleid en nieuwe trends en ambities voor de openbare ruimte plaats gevonden. Na participatie, samenvoegen van ontwikkelingen en visies, zijn vertrekpunten bepaald. De hoofdlijnennotitie is vastgesteld door het college. Daarna is gestart met het opstellen van de visie. Doelstelling is: Te komen tot een integrale structuurvisie voor de openbare ruimte, als deelherziening van het vigerende structuurplan. Het voorontwerp wordt 2013 vastgesteld, de definitieve visie in 2014. Aan dit proces wordt ook een plan-MER procedure gekoppeld.

7.5 Actualiseren en uitvoeren van gemeentelijk waterbeleid

In het afgelopen jaar zijn de volgende activiteiten uitgevoerd.

- Start van de actualisatie Integraal Waterplan Haarlem. Wordt in 2013 vastgesteld.
- Het ecologisch beleidsplan (met geïntegreerd natuurvriendelijke oevers) is opgesteld.
- Het integreren en uitbreiden van de gewenste waterstructuur in het voorontwerp SOR verwerkt.
- Het beleid gemeentelijke Voorziening Waterberging en Bergingsrekening Courant is voortgezet
- Er is doorgaan met het oplossen van een aantal knelpunten watersysteem (trekker Rijnland)
- 2 (van de nog in totaal aan te leggen 5) bergbezinkbassins zijn gerealiseerd
- Rioolverruiming en - vernieuwingen zijn voortgezet
- Tenslotte is de Verordening Woonschepen en Verordening Haarlemse Wateren vastgesteld

8. Leefomgevingskwaliteit en gezondheid

8.1 Basismilieukwaliteit en bedrijven: uitvoeren gemeentelijke milieutaak als integraal onderdeel van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Er is voor gekozen de uit te voeren taken op grond van de Wabo te verantwoorden via de jaarlijkse begrotingscyclus en het Integrale Handhavingsbeleid.

- De begrotingscyclus betekent daarbij dat de cijfers, aantallen, hoeveelheden, beoogde doelstellingen en geplande activiteiten in de jaarlijkse producten terugkomen en worden verantwoord, zoals daar zijn, de begroting, de jaarrekening, de BERAP en de kadernota.

- Het Integrale Handhavingsbeleid is daarbij door de raad vastgesteld om de beschikbare handhavingscapaciteit in te zetten op de afgesproken activiteiten ten einde de gewenste resultaten/doelen in de stad te behalen.

Onder de Wabo-taken worden dus ook de milieutaken begrepen die worden uitgevoerd met betrekking tot bedrijven die onder de werkingssfeer van de Wet milieubeheer vallen. Taken dus die onder meer de vergunningverlening, het behandelen van meldingen en de handhaving daarop inhouden. Deze taken zijn uiteraard wel van belang voor het bereiken, behouden en verbeteren van de basiskwaliteit van de leefomgeving en duurzaamheid. Echter voor de specifieke verantwoording op deze reguliere taken wordt hier kortheidshalve verwezen naar de eerdergenoemde (jaarlijkse) producten.

In 2012 is bestuurlijk afgesproken om deze taken, samen met de taken, zoals genoemd in het basistakenpakket, vanaf 2013 op te dragen aan de Milieudienst IJmond.

8.2 Begeleiden MER-procedures

In 2011 is de ontwikkeling van Schalkstad weer opgestart. Gekoppeld hieraan is beoordeeld of en hoe de eerder in gang gezette MER-procedure een vervolg kan krijgen, mede in het licht van veranderde wetgeving. Hieruit is naar voren gekomen dat een zogenaamde vormvrije MER-beoordeling moet worden uitgevoerd. Deze is in 2012 opgesteld en opgenomen in de ontwerp-structuurvisie Schalkstad 2025. Andere MER-procedures zijn niet aan de orde geweest.

8.3 Opstellen milieuparagraaf bestemmingsplannen

Voor alle in procedure gebrachte bestemmingsplannen is een milieuparagraaf opgesteld.

8.4 Opstellen bodembeleid en bodemtaken

Door landelijke ontwikkelingen is een bijstelling van het Haarlemse bodembeleid noodzakelijk. In 2011 is een startnotitie vastgesteld. In 2012 is de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan geactualiseerd en is de nota voor gebied specifiek beleid op basis van het Besluit bodemkwaliteit gereed gemaakt. Dit beleid zet in op hergebruik van vrijkomende grond met bescherming van de leefomgeving. Hergebruik heeft de voorkeur boven het aanvoeren van primair gewonnen schone grond. Het beleid komt in de plaats van het grondstromenbeleid op basis van het bouwstoffenbesluit. In 2013 zal deze nota na inspraak worden vastgesteld in de gemeenteraad. In het bodembeleid zal ook aandacht zijn voor een visie op bodem en ondergrond en de samenhang tussen water- en bodembeleid en gebiedsgericht beheer.

Bodemprogramma 2010-2014

Op 16 december 2010 is het bodemprogramma 2010-2014 door de raad vastgesteld. Hierin worden de locaties en projecten benoemd die te maken hebben met bodemverontreiniging en het beheer van de bodem. In het programma wordt aangegeven welke locaties in de periode 2010-2014 onderzocht worden, op welke locaties een sanering gepland staat of waar -na een sanering- nog nazorg nodig is en welke betekenis dat heeft voor het gebruik van de ondergrond.

In 2012 zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd voor het project risico-locaties. Ook is er monitoring bij diverse nazorgprojecten uitgevoerd. De sanering Lieoever, waarvoor een verschuiving in het bodemprogramma is besloten, is in december gestart en krijgt een bijdrage van Staatsbosbeheer.

Gebied dekkend beeld

Sinds eind 2005 heeft Haarlem een gebied dekkend beeld van potentiële gevallen van bodemverontreiniging waarvan de sanering waarschijnlijk spoedeisend is. In juli 2009 is landelijk 'het Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties' ondertekend. Partijen hebben met dit convenant vastgelegd dat zij de humane spoedlocaties in 2015 zullen hebben gesaneerd dan wel dat zij de risico's in ieder geval in 2015 zullen hebben beheerst. Uiterlijk 31 december 2014 moest een overzicht gereed zijn, waarin voor elke humane spoedlocatie is aangegeven welke (tijdelijke) maatregelen zijn genomen of voorzien.

Voortgang aanpak spoedlocaties.

De drie saneringen (Transvaalstraat 10, Nassaulaan Kraayenhorst, Reinaldapark) waarbij de gemeente opdrachtgever is lopen door. Voor de humane spoedlocatie (Korte Poellaan 17-23) ligt de

verantwoordelijkheid bij de eigenaar. Deze wordt nauwlettend gemonitord teneinde een sanering te realiseren voor 2015.

Voor de humane spoedlocatie Schouwbroekerplas is de gebiedsvisie als ontwerpvisie vrijgegeven voor inspraak. Voor de voorkeursvisie is een offerteaanvraag gedaan zodat het benodigde nader bodemonderzoek in 2013 kan worden uitgevoerd.

De sanering van Lieoever 69-76 is eind 2012 gestart en zal in 2013 worden afgerond. Op het voormalig GEB-terrein aan de Oudeweg is een nieuw grondwaterbeheerssysteem aangelegd.

Naast humane spoedlocaties zijn er ook spoedlocaties met verspreidingsrisico's en ecologische risico's. Hiervoor zijn onderzoeken (voormalig HIN-terrein, Penningsveer) uitgevoerd. In 2013 worden hiervoor beschikkingen genomen over ernst en spoed.

Voor de locatie RIDS is voor het diepere grondwater een saneringsplan opgesteld. De sanering is een voortdurende monitoring op verspreiding van de verontreiniging.

Ook hier zijn locaties (Van Zeggelenplein 112, Floridaplein 14) waar eigenaren verantwoordelijk zijn voor de aanpak. Deze worden gevolgd om de doelstellingen uit het Convenant te kunnen realiseren.

Gebied gericht grondwaterbeheer

In 2012 is duidelijk geworden dat gebied gericht grondwaterbeheer vanuit het perspectief van verontreiniging geen voordelen oplevert. Er zijn enkele grootschalige pluimen, maar het gaat in Haarlem vooral over geïsoleerd liggende pluimen. De (na)zorg voor deze pluimen is een taak voor de gemeente en vastgelegd in een nazorgprogramma. In 2013 wordt gestart met het actualiseren van dit nazorgprogramma. Dit wordt breed ingezet, zodat de mogelijkheid er is om via het nazorgprogramma naar gebied gericht grondwaterbeheer te komen.

Stand van zaken bodemsaneringen

Uitgevoerde saneringen zijn:

- Spaarndamseweg ter hoogte van 466, aanlegkade cruiseschepen.

Lopende saneringen zijn:

- Grondwatersanering Nassaulaan;
- Rids-terrein (nieuw saneringsplan en verdere monitoring);
- Klokhuisplein 5 (brongebied) aanpak diep grondwater: monitoring en stimulering afbraak;
- Klokhuisplein 5 (noord), aanpak restverontreiniging VOCl;
- GEB-terrein (grondwaterbeheer);
- Grondwatersanering Rookmaker (monitoring en stimulering afbraak);
- Oudeweg en Gashouder NUON;
- Reinaldapark (sanering wordt gefaseerd uitgevoerd, fase 1 en 2 zijn gereed);
- Lieoever 69-76;
- Noordkop Waarderpolder (in combinatie met een civieltechnisch werk);

Gereed voor uitvoering in 2013

- Tuinen woonschepen Waarderhaven.

In voorbereiding:

- Harmenjansweg 13 –93 (sanering in voorbereiding);
- Korte Poellaan 17 –23 (afbraak stimuleren);
- Amsterdamsevaart 28-32 (vervolg op al uitgevoerde sanering).

"De Omgevingsrapportage"

Via internet kan tegen betaling bodeminformatie worden aangevraagd via de geautomatiseerde module "de Omgevingsrapportage". Dit systeem wordt gevuld met de gegevens die in het bodem informatiesysteem zijn ingevoerd.

In 2012 zijn 935 aanvragen naar "de Omgevingsrapportage" verwerkt. Deze wordt vooral aangevraagd door

makelaars, maar ook kabel- en leidingenbeheerders en incidenteel ook particulieren maken gebruik van het systeem.

Uitgebreide bodeminformatie.

Naast het verstrekken van “de Omgevingsrapportage” is er regelmatig ook behoefte aan meer specifieke informatie over de historie en de bodemkwaliteit van een locatie. In 2012 zijn 182 schriftelijke vragen van nutsbedrijven en adviesbureaus om uitgebreide bodeminformatie afgehandeld.

Ook intern wordt in het kader van aankoop, verkoop en verhuur van panden en percelen om bodeminformatie en advies gevraagd. In 2012 zijn ongeveer 20 interne aanvragen verwerkt.

Het beschikbaar stellen van technische bodeminformatie aan derden blijft actueel. Aangezien een groot deel van de vragen telefonisch wordt gesteld en beantwoord is het aantal malen dat informatie beschikbaar is gesteld niet nader te kwantificeren, maar wel veel groter dan uit de hierboven genoemde cijfers blijkt. Het betreft minimaal 275 telefoontjes voor 2012. De technische bodem informatie omvat historische informatie, informatie over de bodem kwaliteitskaart, gegevens over bij ons bekende bodemonderzoeken, vragen over de WKPB-registratie e.d. De informatie wordt verstrekt aan nutsbedrijven, adviesbureaus, intermediairs en burgers van Haarlem.

Uitvoering taken als bevoegd gezag Wet bodembescherming

De gemeente Haarlem toetst de uitvoering van de bodemtaken aan wettelijke bepalingen:

- *hergebruik grondstoffen en toepassen van het Besluit bodemkwaliteit:*

Sinds juli 2008 wordt grond toegepast op basis van de overgangsregeling uit het bouwstoffenbesluit. In dit kader is in 2012 totaal circa 255.158 m³ grond toegepast op de locatie Reinaldapark. Verder is in 2012 circa 46.213 m³ toegepast op diverse andere locaties.

Hergebruik grond in m ³	2010	2011	2012
Reinaldapark	150.000	150.000	255.158
Overige locaties	15.775	76.170	46.213
Totaal	165.775	226.170	301.371

- *Beoordelingen en beschikkingen*

In het kader van de Wet bodembescherming zijn beoordelingen en beschikkingen gemaakt. Tabel 8.1 geeft een overzicht.

Status gevallen	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Melding nieuw geval (na 1987)			2	2	2	0
Toetsen en beschikking ernstig/spoed	6	5	3	5	5	4
Beschikking saneringsplan	27	44	11	6	12	14
Beschikking ernst/spoed en saneringsplan	3	9	3	2	3	1
BUS-melding			43	67	72	66
Beschikking evaluatierapport BUS-sanering			38	41	39	49
Beschikking evaluatierapport niet BUS-sanering	29	26	25	16	11	5
Toetsen en beschikken nazorgplan			2	2	3	3
Beoordeling monitoringsresultaten	13	4	31	6	10	8
Totaal	75	88	142	151	157	150

Tabel 8.1 Aantal beschikkingen op en beoordelingen van onderzoeksrapporten, saneringsplannen en BUS meldingen van ernstige gevallen van bodemverontreiniging in Haarlem in 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 en

2012.

Bodem bij beheer van de openbare ruimte

Bij het beheer van de openbare ruimte en gemeentelijk vastgoed vormt de bodem een integraal onderdeel. Onderstaande tabel geeft weer welke taken in dit kader zijn uitgevoerd.

Taak	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Beoordeling verkennend onderzoek	54	5	14	15	8	3
Beoordeling verkennend onderzoek (milieuvergunning)				18	11	14
Beoordeling verkennend onderzoek (bouwvergunning)		44	34	27	20	35
Bodemtoets bouw aanvraag		43	35	42	31	33
Bodemadvies in het kader van de bouwvergunning		136	134	112	52	57
Beoordeling nader onderzoek	8	4	5	7		
Beoordeling saneringsplan	27	1	57	79	12	18
Uitvoering sanering	29 ¹	2	34 ¹	55	49	61
Ongewone voorvallen (art. 28 en 41)	2					
Beoordeling evaluatie plan van aanpak						16
Aantal gevallen hergebruik grond	11	11	10	11	20	12

Tabel 8.2 Uitvoering taken beheer openbare ruimte in Haarlem in 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 en 2012.

8.5 Afronding baggerwerkzaamheden

De gemeente Haarlem levert een aanzienlijke bijdrage aan een schone waterbodembodem. Fase 2 van het baggeruitvoeringsprogramma is voorbereid in samenwerking met het Hoogheemraadschap en in samenspraak met het recreatieschap, de provincie Noord Holland, NS Poort en ProRail. Samen met Rijnland is bepaald welke watergangen er onderzocht en gebaggerd worden.

Het baggeren van hoofdzakelijk sloten in het buitengebied en wijken buiten het centrum, het laatste deel van deze fase, is in het voorjaar van 2012 gestart. Nog niet alle geplande watergangen zijn in 2012 gebaggerd, omdat vanwege lage temperaturen niet ecologisch verantwoord gebaggerd kon worden. Het werk zal in 2013 worden afgerond. Na dit baggerwerk kan het onderhoud van de watergangen van de gemeente worden overgedragen aan het Hoogheemraadschap van Rijnland.

8.6 Kwaliteitszorg Bodem: onderhouden en ontwikkelen

Ook in 2012 heeft bureau bodem deelgenomen aan het landelijk Platform Overheid & Kwaliteit Bodembeheer (POKB). Voor 2012 is een uitvoeringsplan bodemkwaliteitszorg opgesteld. Een inventarisatie is gemaakt van alle procesbeschrijvingen en aan de kwaliteitszorg gerelateerde documenten en er is een monitoring uitgevoerd op enkele prestatie-indicatoren.

Er is een start gemaakt met het actualiseren van procesbeschrijvingen waarbij twee processen zijn uitgewerkt.

Een interne audit is uitgevoerd op de verantwoording en tot stand komen van bpe's (bodemsanering-prestatie-eenheden). De resultaten van deze audit zijn geëvalueerd en vastgelegd, werkafspraken zijn gemaakt, en acties tot verbetering van het proces zijn in gang gezet.

In 2012 zijn voorbereidingen gestart voor audits op twee andere processen waarbij bevindingen uit de eerdere audit worden geïntegreerd.

8.7 : Opstellen en uitvoeren nieuw Beleidsplan luchtkwaliteit 2012-2015 en uitvoeren NSL /RSL- Noordvleugel

Hoe kunnen we in Haarlem aan de gestelde grens- en streefwaarden voor luchtverontreiniging, geluidhinder voldoen? Wat zijn de aandachtspunten op het gebied van luchtkwaliteit en geluid? Onderstaand komen deze vragen aan bod.

In 2012 is als eerste stap naar een nieuw Beleidsplan Luchtkwaliteit een participatieronde gehouden over een startnotitie. Doel hiervan was de inwoners vroegtijdig bij het onderwerp te betrekken en goed in beeld te brengen welke vragen en ideeën er in de stad zijn over de (aanpak van) de luchtkwaliteit. De participatieresultaten worden verwerkt bij het opstellen van het beleidsplan.

Haarlem neemt deel aan het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Dit is in 2009 door de regering vastgesteld. Sindsdien staat het centraal in het landelijke en regionale luchtkwaliteitsbeleid. De regionale deelprogramma's zoals het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (RSL) Noordvleugel, zijn in het NSL overgenomen.

Het NSL beschrijft per deelnemer –waaronder Haarlem- de belangrijkste ontwikkelingen én de luchtkwaliteitsmaatregelen tot 2015-2020. Het omvat tevens een uniform rekenprogramma/database waarmee de gevolgen voor de luchtkwaliteit worden bijgehouden (het Monitoringtool, zie ook project 8.8). Daarin worden naast meetgegevens van het landelijk meetnet luchtkwaliteit en lopende ontwikkelingen van bronnen (industrie, verkeer, aanvoer over grotere afstand) ook de effecten van de grote projecten en maatregelen verwerkt. Hiermee wordt bijgehouden of tijdig en blijvend wordt voldaan aan de normen (de "grenswaarden").

Haarlem heeft veel beleid uit haar verkeers- en vervoerplan als maatregel in het NSL opgenomen. De maatregelen Bereikbaarheid Waarderpolder zijn met de openstelling van de fly-over nog in 2011 (december) afgerond. In 2012 is voortgewerkt aan de uitvoering van de overige Haarlemse NSL maatregelen, vooral gericht op vermindering van autogebruik door stimuleren van gebruik van de fiets, het OV en deelauto's, overstapmogelijkheden tussen vervoerswijzen en sturing via het parkeerbeleid. De duurzaamheidseffecten van deze maatregelen zijn niet beperkt tot de luchtkwaliteit. Korthedshalve wordt verwezen naar de bespreking van de projecten: 3.1 Verbetering fietsinfrastructuur; 3.2 Snelfietsroute Haarlem-Amsterdam; 3.3 Efficiënt gebruik fietsparkeervoorzieningen NS-station; 3.4 Verbetering comfort en snelheid OV; 3.8 Parkeren / autoluwe binnenstad; 3.9 stimulering deelautogebruik.

Een andere oplossing ter vermindering van schadelijke uitstoot is de auto zelf 'schoner' te maken, door het gebruik van schonere brandstoffen (aardgas of groen gas) of elektrisch rijden. Eveneens onder Duurzame mobiliteit worden deze maatregelen besproken in project 3.5 Rijden op biobrandstoffen en 3.6 Stimulering schone en zuinige wagens (ook elektrisch).

De bevordering van het rijden op (groen) gas binnen de eigen gemeentelijke organisatie wordt verderop besproken (8.10).

Het college heeft in 2012 grotendeels vastgelegd aan welke maatregelen geheel of gedeeltelijk wordt bijgedragen uit de door de gemeente ontvangen NSL-subsidie voor de uitvoering van luchtkwaliteitsmaatregelen. Daartoe behoort de bevordering van rijden op aardgas en groen gas (promotie) en van elektrisch rijden (laadpalen), en -ter bevordering van het fietsgebruik-: fietsverbinding over de Houtvaart; fietsstraat oostelijk deel Albert Schweitzerlaan, aanleg en optimalisatie Spaarneveer (fietsveer), en fietsoversteek over de Prins Bernhardlaan.

Als algemene lijn kan geconcludeerd worden dat in 2012 verdere voortgang is geboekt met uitvoeringsprojecten die deel uitmaken van het NSL. Dit ondanks dat subsidies vanuit Rijk en provincie fors versoberen en ook de gemeente zelf jaarlijks minder geld kan inzetten voor onderhoudsprojecten in de openbare ruimte, waar vooral verbeteringen aan de fietsinfrastructuur zoveel mogelijk in meeliften.

8.8 Rapportage en monitoring luchtkwaliteit 2011

De jaarlijkse rapportages luchtkwaliteit worden vanaf 2007 rechtstreeks door het Rijk (Ministerie Infrastructuur en Milieu) doorgerekend, volgens de meest actuele rekenvoorschriften.

Sinds 2010 zijn de berekeningen volledig geïntegreerd in het zogeheten (NSL-)Monitoringtool waarmee de luchtkwaliteit in het voorgaande jaar worden berekend en getoetst met behulp van actuele invoergegevens. Tevens worden prognoses voor relevante toekomstjaren geactualiseerd. De resultaten worden in de

jaarlijkse nationale rapportage aan Europa aangeleverd. Door centrale verwerking en beheer door het Ministerie van I&M wordt gezorgd voor uniformiteit, zowel in het beoordelen van de invoergegevens, als in het doorrekenen en het presenteren van de resultaten op een voor eenieder toegankelijke website. De gemeentes controleren per rapportagejaar wel de invoergegevens die het Rijk gaat gebruiken voor de luchtkwaliteitsberekeningen met het Monitoringtool en dragen eventuele actualisaties aan.

De resultaten van het Monitoringtool kunnen vrij worden bekeken en afgelezen op de rijksoverheidssite www.nsl-monitoring.nl.

In 2012 is de luchtkwaliteit over het rapportagejaar 2011 doorgerekend, alsmede prognoses voor de jaren 2015 en 2020. Voor het jaar 2011 laten deze resultaten zien dat in Haarlem ruim werd voldaan aan de grenswaarden voor Fijn Stof (PM10) die formeel per medio 2011 van kracht zijn geworden. Voor wat betreft stikstofdioxide werd in 2011 ruim voldaan aan de geldende grenswaarden. Wel werd voor één punt voor 2011 nog een NO2 concentratie berekend iets boven de waarde die vanaf 2015 als norm gaat gelden. De prognoses laten zien dat in 2015 overal voldaan zal worden.

Door de publieke toegankelijkheid van het Monitoringtool is het niet noodzakelijk dat de gemeente zelf nog concentratiekaarten produceert.

8.9 Uitvoeren, begeleiden en toetsen luchtkwaliteitsonderzoek

De huidige regelgeving voor de luchtkwaliteit is vanaf eind 2007 van kracht. Hierdoor is de toetsing in een aantal situaties wel vereenvoudigd, maar blijft een aanzienlijke inspanning noodzakelijk. In het algemeen was de omvang van nieuwe ontwikkelingen die moesten worden doorgerekend in 2011 beperkt, onder invloed van de slechte conjunctuur. De lopende bouwactiviteiten in Haarlem zijn per definitie reeds in de voorfase beoordeeld op hun luchtkwaliteitsgevolgen. In verband met een actualisatieronde van bestemmingsplannen zijn vooral de luchtkwaliteitsgevolgen beoordeeld van een reeks goeddeels consoliderende bestemmingsplannen. Daarnaast zijn onder meer berekeningen uitgevoerd in het kader van vragen vanuit de stadsdelen.

8.10 Bevorderen van het rijden op (groen) aardgas binnen de gemeentelijke organisatie

Voor de ontwikkeling van beleid voor het toekomstig wagenparkbeheer van de gemeente Haarlem is input gegeven voor het bevorderen van rijden op *groen* gas.

Geluid

8.11 Evaluatie geluidarm asfalt

In 2012 is de stand van zaken geïnventariseerd, die is verwerkt in de Geluidbelastingkaart peiljaar 2011. Tevens is de lijst met locaties die in aanmerking komen voor stil asfalt geactualiseerd voor wegen waar op korte termijn onderhoud is gepland. Besloten is een nadere evaluatie en rapportage mee te nemen in het Actieplan omgevingslawaai dat in 2013 wordt vastgesteld.

8.12 Volgen ontwikkelingen Schiphol

Begin 2012 is, op verzoek van de minister van I&M, door de heer Alders gestart met de voorbereidende werkzaamheden tot vorming van de Omgevingsraad Schiphol. Hierin gaan de CROS en de Alderstafel op. Dit moet in 2013 plaats vinden.

Op 19 december 2012 heeft de heer Alders over de voortgang gerapporteerd. Vanuit de BRS is hierop een commentaar opgesteld.

Daarnaast is eind 2012 aan de Alderstafel overeenstemming bereikt over een alternatief pakket aan maatregelen voor glijvluchten. Dit pakket leidt in Haarlem tot een zeer geringe afname van de geluidbelasting van het vliegverkeer.

Tenslotte is in 2012 ook ondersteuning verleent aan Geluidsnet. Hierdoor wordt op 5 punten binnen de Haarlemse gemeentegrenzen het geluid als gevolg van vliegverkeer bepaald en kan dit online geraadpleegd worden.

8.13 Vaststellen geluidbelastingkaart peiljaar 2011

De Geluidbelastingkaart peiljaar 2011 is medio 2012 door het uitvoerend adviesbureau in eindconcept opgeleverd. Na een nacontrole zijn de kaart en de bijbehorende hindertabellen begin 2013 vastgesteld, gerapporteerd aan het Rijk, en gepubliceerd.

De kaart beschrijft waar in Haarlem verhoogde geluidniveaus (vanaf 55dB) optreden als gevolg van wegverkeer, railverkeer, industrie en luchtverkeer. In de hindertabellen wordt aangegeven hoeveel woningen dit betreft per brontype, en hoeveel mensen daarvan naar schatting hinder ondervinden. Het blijkt dat de hoogste categorie geluidbelasting (70 dB of meer) door wegverkeer optreedt bij circa 200 woningen. Bij 3 woningen is dit het gevolg van railverkeer. De kaart is te downloaden via www.haarlem.nl/milieu, keuze Geluidhinder, onderwerp geluidbelastingkaart. Men kan daar ook een interactieve vorm van de kaart kiezen waarop de geluidbelasting per woning kan worden opgevraagd. In 2013 wordt op basis van de geluidkaart een Actieplan omgevingslawaai opgesteld.

8.14 Uitvoeren van akoestisch onderzoek

In voorkomende gevallen is op akoestisch gebied geadviseerd inzake bouw- en bestemmingsplannen en de Wabo. Bij bouwplannen heeft dit vooral betrekking op de beleidsregels Hogere Waarden Wet Geluidhinder.

8.15 Uitvoering saneringsprojecten op het gebied van weg- en railverkeerslawaai

Er kon (nog) niet worden gestart met de gevelisolatie van de laatste 29 woningen tegen wegverkeerslawaai. Er bleek meer tijd nodig voor overleg over de kosten en de beschikbare subsidie.

Geluidsanering railverkeerslawaai

In 2010 is in het project Zuidtak (het bouwen van geluidschermen langs de spoorlijn Haarlem – Leiden) een zeer groot deel van de geplande schermen geplaatst. Een klein deel van het scherm moet nog worden gebouwd. Als gevolg van ontoereikende subsidie zijn de kosten voor gemeente opgelopen. Er is met Prorail en het ministerie in 2012 overleg gevoerd om tot een vergelijk te komen. In 2013 wordt naar verwachting het laatste deel van het geluidscherm gebouwd.

8.16 Zonebeheer industrielawaai Waarderpolder

In de Wet geluidhinder is bepaald dat rond industrieterreinen waarop specifieke inrichtingen (de zogenaamde grote lawaaimakers) zijn gevestigd of zich mogen vestigen, een geluidzone moet zijn vastgesteld. Uitbreidingen van bestaande bedrijven en de vestiging van nieuwe bedrijven wordt op basis van de totale geluidbelasting op de zone beoordeeld. Als de zone voor wat betreft geluid is opgevuld zit de zone "op slot". In vele gemeenten in Nederland is dat het geval. In 2012 zijn de gemeentelijk afdelingen, de provincie NH, de KvK en de IKH het eens geworden over de belangrijkste ingrediënten van het zonebeheersplan dat door B&W in 2013 zal worden vastgesteld. Onderdeel van dit plan is verruiming van de zone in de zuidoosthoek, maatwerkvoorschriften bij 12 bestaande bedrijven per jaar, en bij nieuwe bedrijven in de zuidoosthoek. Dit alles in goed overleg met de bedrijven.

Verder is advies gegeven bij diverse bedrijven over de te vergunnen geluidruimte.

Beschikbaar stellen milieu-informatie

8.17 Uitvoeren projectopdracht Aarhus: informatie basismilieukwaliteit aan burgers

Indien mogelijk wordt alle beschikbare milieu informatie z.s.m. via de website ter beschikking gesteld.

Gezondheid

8.18 Uitvoeren reguliere medisch milieukundige zorg uit de Wet Publieke Gezondheid (WPG)

Deze taak wordt uitgevoerd via de advisering over actieplannen luchtkwaliteit en geluid, Schiphol, bodemverontreiniging, etc.

Daarnaast geeft de GGD in samenwerking met de gemeente Haarlem invulling aan het bewaken van gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen en signaleren van ongewenste situaties volgens de WPG. De GGD wil graag betrokken worden bij bestuurlijke beslissingen met invloed op gezondheid. Het halfjaarlijks overleg met de afdeling milieu zal als instrument gebruikt worden om op de hoogte te blijven van de relevante ontwikkelingen en acties af te stemmen.

8.19 Landelijk bewustwordingsproject "Binnenmilieu op basisscholen 2009-2013"

De GGD bezocht in het stookseizoen 2011-2012, 30 scholen in de regio Kennemerland. Hieronder ook 9 scholen in Haarlem. Dit project is medio 2012 beëindigd. Alle in aanmerking komende scholen zijn bezocht.

8.20 Uitvoeren gezondheids-effectscreening of gezondheidsscan bij zoneontwikkelingen

Zoneontwikkelingen –dit zijn ruimtelijke ontwikkelingen op plaatsen waar de voorkeursgrenswaarde voor meerdere milieucomponenten wordt overschreden -hebben in 2012 niet plaats gevonden.

8.21 Advisering gemeenten bij de beheersing van biologische agentia

Er is geadviseerd bij het opstellen en uitvoeren van een gemeentelijk plan van aanpak voor de beheersing van de eikenprocessierups en de Ambrosiaplant. Geadviseerd is de volgende onderdelen op te nemen:

- risico-inventarisatie
- monitoring en registratie
- beheersmaatregelen

Er dienen afspraken te worden gemaakt over de voorlichting van het publiek met betrekking tot gezondheidsrisico's. Geadviseerd wordt om een gemeentelijk meldpunt in te laten stellen voor vragen/meldingen van het publiek.

De mogelijkheden van regionale samenwerking tussen diverse betrokken partijen zullen nader worden onderzocht.

Ook wordt indien noodzakelijk ter preventie van Q-koorts advies gegeven aan instellingen met een publieke functie, die geiten en/of schapen houden.

8.22 Informeren burgers over verstandig gebruik van sfeerverwarming

Er is in het stookseizoen (vanaf september) een bericht gemaakt voor de pers. N.a.v. deze actie zijn er verschillende meldingen binnengekomen van mensen met stookoverlast van open haard gebruikers. Het is soms moeilijk om hier echt iets aan te doen, maar er is contact geweest met brandweer en wijkagenten.